

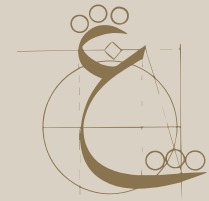

kadim

SAYI / ISSUE 5 • NİSAN / APRIL 2023

05

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

A double-blind peer-reviewed open-access academic journal that is published semiannually (April and October) in the field of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 5 • NİSAN | APRIL 2023

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, A Blok, Ofis: 121,
Serdivan/Sakarya (Türkiye) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Arti Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • NİSAN | APRIL 2023

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atıf-Gayriticari 4.0 Uluslararası \(CC BY-NC 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracakğı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğı sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles published in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International \(CC BY-NC 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). Kadim's commitment to immediate and Libre Open Access to its content reflects its conviction in advancing global knowledge exchange. The opinions presented in the articles are the sole responsibility of their respective authors and do not represent the views or opinions of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

DergiPark

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi
Serpil ATAMAZ | Doç. Dr., California State University, Sacramento
Fatih BOZKURT | Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Ella FRATANTUONO | Dr. Öğr. Üyesi., University of North Carolina at Charlotte
Selim KARAHASANOĞLU | Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Miraç TOSUN | Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Ömer Faruk CAN | Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi
Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Dr., Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ
TURKISH LANGUAGE
EDITORS

Sedat KOCABEY | Dr., Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | İbn Haldun Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ VE
SOSYAL MEDYA EDİTÖRÜ
LAYOUT AND
SOCIAL MEDIA EDITOR

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Arnavutluk Tahtının Endüslü Talibi: Don Aladro Kastrioti (1845-1914)

THE ANDALUSIAN
PRETENDER TO THE
ALBANIAN THRONE:
DON ALADRO KASTRIOTI
(1845-1914)

DOĞUKAN ORUÇ*

ÖZ ABSTRACT

Bu makalede İspanya'nın Endüslü bölgesinde doğmuş bir asilzâde olan Aladro Kastrioti'nin biyografisi ele alınmaktadır. Büyük annesinin İskender Bey'in soyundan biriyle evlendiği iddiasını taşıyan Aladro, bu meşhur Arnavut kahramanın varislerinden olduğunu ileri sürmüş ve Arnavut tahtında hak iddia etmiştir. 1902 sonrasındaki hayatı, iddiasının peşinde ve neredeyse bütünüyle Arnavut milli hareketiyle ilişki içinde geçmiştir. Bu çalışma Osmanlı arşiv belgelerini, Avrupa gazetelerini ve Aladro'nun çağdaşı olan önde gelen Arnavutların yayımlanmış hatıratlarını inceleyerek, Aladro Kastrioti'nin iddiası adına özellikle Kuzey Arnavutluk'ta ciddi bir destekçi kitlesi oluşturmayı başardığına dikkat çekmektedir. Bu açıdan, Aladro'nun biyografisi Arnavut milli hareketinin tarihini birçok yönüyle kavramak ve bölgedeki gelişmeleri bağlamsal hâle getirmek adına yeni perspektifler sunmaktadır. Makale, onun bölgenin ileri gelenleriyle kurduğu münasebetlerin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Arnavutların sosyal ilişki ağlarını da analiz imkânı sağlayabileceğini öne sürmektedir. Aladro Kastrioti'nin Jerez'de zengin bir ailenin gayrimişru çocuğu olarak doğumundan Arnavut tacının talibi olarak Paris'teki ölümüne değin yaşadığı altmış dokuz yıllık hayatı konu edinen çalışma, Osmanlı Balkanlarındaki bir bölgenin Arnavutluk Prensiği'ne dönüşme sürecini resmetmekte ve imparatorluğun eski topraklarındaki temas ve tesirlerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aladro Kastrioti, Biyografi, Arnavutluk, Osmanlı Balkanları, Propaganda.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

Makale Türü: Araştırma Makalesi | Article Type: Research Article
Geliş Tarihi: 27 Eylül 2022 | Date Received: 27 September 2022
Kabul Tarihi: 5 Aralık 2022 | Date Accepted: 5 December 2022

ATIF | CITATION

Oruç, Doğukan. "Arnavutluk Tahtının Endüslü Talibi: Don Aladro Kastrioti (1845-1914)". *Kadim* 5 (Nisan 2023), 19-45.
doi.org/10.54462/kadim.1181087

This article examines the biography of Aladro Kastrioti, a nobleman born in the Andalusia region of Spain. Claiming that his great-grandmother married a descendant of Skanderbeg, Aladro asserted that he was an heir of this famous Albanian hero and had a right to the Albanian crown. His life after 1902 was spent in pursuit of this claim and thus almost entirely entangled with the Albanian national movement. By examining Ottoman archival documents, European newspapers, and published memoirs of prominent contemporary Albanians, this study draws attention to how he successfully managed to build a network supporting his claim, especially in northern Albania. His biography offers new perspectives for comprehending the history of the Albanian national movement and contextualising regional developments. This article suggests that the relations he established with key figures of the region provides an opportunity to analyse the social networks of Albanians in the Ottoman Empire. Covering the sixty-nine-year life of Aladro Kastrioti, from his birth as an illegitimate son of a wealthy family in Jerez to his death in Paris as a claimant to the Albanian crown, the study reveals the transformation of a region of the Ottoman Balkans into the Principality of Albania and illustrates the contacts and influences of the Empire in its former territories.

Keywords: Aladro Kastrioti, Biography, Albania, Ottoman Balkans, Propaganda.

* Lisansüstü Öğrenci, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, orucd22@29mayis.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0242-2285.

GİRİŞ

Osmanlı devlet adamlarının zihnini 1902'den başlayarak on seneyi mütecaviz bir müddet meşgul eden figürlerden birisi, çoğu ikinci derecedeki Avrupa soylusu gibi oldukça enteresan ve renkli bir hayat sürmüş olan Aladro Kastrioti'dir. II. Murad ve I. Mehmed devirlerinde Arnavut topraklarını çeşitli Katolik devletlerle iş birliği yapmak suretiyle Osmanlılara karşı on beş yıl boyunca müdafaa etmiş meşhur İskender Bey'in soyundan geldiğini iddia ederek kendini Arnavut davasına adayın Aladro, Arnavut milliyetçiliğinin önde gelen birçok ismiyle temasta bulunmuştur. Bu durum, Osmanlı devletini harekete geçirmiş ve on yılı aşkın bir zaman zarfı içerisinde Aladro'nun faaliyetleri dikkatle izlenerek onunla temas edenler takip edilmiştir. İlgili devirde öz yönetimci/ayrılıkçı fikirler ortaya atan pek çok diğer isim de Yıldız hafiye ve şehbenderlerince yakın takip altında tutulmaktaydı. Bu takibatın çeşitli izlerine Osmanlı arşiv belgelerinde rastlamak mümkündür. Avrupa devletlerince iddiasına pek de ehemmiyet verilmediği anlaşılan Aladro'nun hayatının son dönemini kapsayan faaliyetleri hakkındaki önemli bilgi kaynaklarından birini Osmanlı arşivlerindeki kayıtlar oluşturur.

Endülüs bölgesi toprak beylerinden bir ailenin gayrimeşru çocuğu olarak dünyaya gelen Juan de Aladro de Pérez y Valasco, vefat ettiği sırada İskender Bey'in soyundan geldiği iddiası sebebiyle Arnavutluk tahtı üzerindeki adaylığı konuşulan Prens Kastrioti olarak tanınıyordu. Yalnızca bu iki konum arasındaki mesafe düşünüldüğünde dahi biyografisinin şahsına münhasır ilginçliği ortaya çıkmaktadır. Ancak Aladro Kastrioti'nin hayatına dair makale veya kitap formatında müstakil bir akademik çalışma henüz yapılmış değildir. Hayatının erken dönemlerine, özellikle Arnavut davasına girişmeden önceki bölümüne dair bilgilerin yetersiz ve dağınık olması araştırmacıları bundan caydırmış olmalıdır. Öte yandan faaliyetleri hakkındaki bilgilerin önemli bir kısmının Osmanlı arşivlerinde bulunmasının konuyla ilgilenen yabancı araştırmacılar için bir engel teşkil ettiği düşünülebilir. Türkçe literatürde Aladro'ya temas eden birkaç çalışmadan biri Baha Öztunç'un bir makalesidir.¹ Bu çalışmasında Öztunç, Aladro Kastrioti'nin bastırdığı kartpostalların Arnavut topraklarına sokulmasının yasaklanmasına dair sadaret emrini zikreder ve ilgili kartpostallardan bir örnek paylaşır. Aladro'ya değinen bir diğer çalışma Birecikli'nin 1913-1914 yılları arasındaki Arnavutluk prensinin kim olacağına dair tartışmayı incelediği makalesidir.² Ufak değiniler yapmanın dışında Aladro'nun biyografisinin bazı unsurlarının derli toplu biçimde incelendiği son eser ise hâlâ Skendi'nin 1960'lı yıllarda kaleme aldığı çalışmadır.³

Ancak gerek Osmanlı arşivindeki çeşitli belgeler gerekse Aladro Kastrioti'nin çağdaşı bazı Arnavutların hatıra metinlerinde zikrettikleri hususlar ve özellikle hakkında dış matbuata yansıyanlar, onun hayatının belirli ölçüde yazılmasına imkân tanyacak genişliktedir. Bu malzmeden istifade edildiğinde İspanya doğumlu bir aristokratın ismini değiştirmekten kartpostallar dağıtmaya, Arnavut milliyetçiliği güden yayın organlarını fonlamaktan çeşitli millî kongrelere iştirak etmeye kadar uzanan ilgi çekici hikâyesine bir nebze ışık tutmak mümkündür. Öte yandan Aladro, eksantrik bir Avrupa soylusu olmanın ötesinde, faaliyet-

1 Hüseyin Baha Öztunç, "Osmanlı Devleti'nde Kartpostal Kullanımı ve Yasaklı Kartpostallar", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 67 (2020), 554.

2 İhsan Burak Birecikli, "Arnavutluk Tahtı İçin Mücadele: Arnavutluk Prensi Kim Olacak?", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 7/11 (2016), 123-146.

3 Bk. Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912* (Princeton: Princeton University Press, 1967), 315-324.

leri ve temaslarıyla 1881'den itibaren "hayli tedafüi" bir mahiyette⁴ serpilmeye başlamış olan Arnavut milliyetçiliğinin adım adım ayrılıkçı bir karaktere bürünmesine dair daha geniş bir hikâyenin önemli bir parçasını oluşturur.

Aladro'nun Arnavutluk tahtı üzerindeki hak iddiasının ortaya çıkış tarihi, bu iddiayı güçlendirmek amacıyla temasa geçtiği çeşitli Arnavut toplulukları, ayrıca maddî yardımda bulunduğu ve sonradan Arnavut millî hareketi içinde önemli yerler tutan isimler onun biyografisi etrafında anlamlı bir görüntü oluşturur.

Aladro'nun hayatının Arnavutluk davası ekseninde şekillenen son 10-15 yılı, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeye karşı hassasiyetinin ve Arnavutlar arasındaki milliyetçi dönüşümün bazı yansımaları ekseninde yorumlanabilir. Zira Aladro'nun, soyunun İskender Bey'e dayandığına dair uydurulmuş iddia veya keşfedilmiş gerçeği alelade bir akşam sohbeti konusu yapmaktansa politik bir mücadelenin merkezine yerleştirmesinin kişisel olduğu kadar konjonktürel nedenleri de olmalıdır. Aynı şekilde, milliyetçi Arnavut hareketinin bazı önde gelen isimlerinin Aladro Kastrioti ile şu veya bu şekilde ünsiyet tesis etmelerinin de arka planında artık ayrılıkçı söylem ile aralarındaki mesafenin büyük ölçüde kapanmış olması yatar. Gelecekte bağımsız olması düşünülen bir Arnavutluk'un -tıpkı muadili diğer Balkan memleketleri gibi- başına Avrupa kökenli bir prensin getirilmesi hayli olasıdır ve böyle bir ihtimalde, Arnavut milliyetçileri bu müstakbel prens ile aralarında belirli seviyede bir aşinalık olmasını, tabiatıyla, arzulamışlardır. Aladro, İskender Bey soyundan geldiği iddiası ve geniş maddî imkânlarıyla birlikte güçlü bir aday olarak görüldüğü müddetçe bu irtibat sürecek ve bekleneceği üzere, Arnavutluk'un 1912'deki bağımsızlığından sonra Aladro'nun prensliğine dair ihtimalin kuvvetini kaybetmesi bu ilişkinin tavsamasıyla sonuçlanacaktır.

1. Endüslü Bir Asilzâde: Hayatının Erken Dönemleri ve Ailesi (1845-1867)

Juan Pedro Aladro, 1845 yılında, Endülüs bölgesinin kuzeyinde yer alan Jerez de la Frontera şehrinde, hiç evlenmemiş olan Juan Pedro Domecq Lembeye ile birlikte yaşamış Isabel Aladro Pérez'in gayrimeşru oğulları olarak dünyaya geldi.⁵ Zengin, kökü eskilere dayanan ve kozmopolit bir aileye mensuptu. Fransız kökenli olan büyükbabası 1789'daki ihtilâl sürecini takiben Pireneler bölgesindeki Bearn şehrinden ayrılarak İspanya'ya yerleşmişti. Aladro'nun amcası Pedro Domecq Lembeye'nin girişimcilik faaliyetleri sonucunda aile ikbâl merdivenlerini hızla tırmanmış, servet ve nüfuzları gittikçe artmıştı. Uzun yıllar İngiltere'de yaşayan ve ticaret yapan amcası Pedro, İspanyol şaraplarının İngiltere pazarına ithalinde öncü bir rol oynayan "Ruskin, Telford & Domecq" isimli şirket sayesinde belli bir miktar sermaye elde etmiş,⁶ bu sermayeyi İspanya'ya getirerek şarapçılık konusunda önemli bir markaya dönüşecek olan "Pedro Domecq" şirketini kurmuştu. 1822'de kurulan bu şirket 1831 yılına gelindiğinde sekiz yüz dönümden fazla bir araziye sahipti ve senelik dört yüz bin litreyi aşkın şarap ürettiyordu.⁷

4 Levend'in işaret ettiği üzere, imparatorluk topraklarındaki bu yeni milliyetçiliğin hedefi "Arnavut kutasını etrafındaki düşmanlara mukavemet edebilecek hâle getirmek" idi, bk. Ağah Sırrı Levend, *Şemseddin Sami* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969), 116.

5 Robert Elsie, *A Biographical Dictionary of Albanian History* (London: I. B. Tauris, 2013), 5.

6 Wolfgang Kemp, *The Desire of My Eyes: The Life and Work of John Ruskin* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2013), 6.

7 *Cozzens' Wine Press*, "Sherry Vineyard" (20 Nisan 1860), 84-85. İlgili yazı, 1831 yılında bu bağlara yapılan bir ziyaretten hare-

Pedro Domecq Lembeye, üstün ticarî yetenekleri ile kurduğu bu şirketi devredebileceği bir erkek evlattan mahrumdu. Evliliğinden beş kız sahibi olmuş, bu kızların her biri çeşitli Fransız ve İngiliz aristokrat ailelerine gelin gitmişti. Nitekim kardeşinin 1839'daki ölümü üzerine Aladro'nun babası şirketin aslı yöneticisi hâline geldi. Ruskin'in "kardeşi gibi kibar ve liberal bir insan olmadığı"ndan söz ettiği⁸ Juan Pedro Domecq Lembeye, zaten yönetilmesinde tecrübe sahibi olduğu şirketin kâr dengesinin muhafazasını sağladı ve yöneticilik yaptığı yıllar boyunca Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde kendi ailelerini kurmuş yeğenlerinin hisselerini satın almaya yönelik ciddi bir çaba gösterdi. 1864 yılına gelindiğinde Aladro'nun babası şirketin bütün hisselerini edinmiş ve böylece şirketin yegâne sahibi konumuna yükselmişti.⁹

Bu tablodan anlaşılan Aladro'nun yalnızca belirli ölçüde asil değil, aynı zamanda servet sahibi ve ticarete başarılı bir ailede doğduğudur. Nitekim henüz iki yaşındayken basılan bir seyahat kitabı, Jerez şehrini ziyaret edecek herkesin Domecq şaraplarını tatmasını önerirken bu şarapları üreten ailenin de şehrin "en büyük hanelerinden biri" olduğunu belirtir.¹⁰ Şirketin işleri o kadar iyi gitmektedir ki Aladro'nun babası 1855 yılında sonraki süreçte halk arasında "Domecq Sarayı" olarak bilinecek olan, 18. yüzyılın son çeyreğinde Montana markizlerinin ikâmetgâhı olarak inşa edilmiş ve bugün İspanya'nın kültürel anıtlar listesinde bulunan yapıyı satın alır. Aladro'nun bu sırada on yaşında olduğu düşünülürse diplomatik hayata atılıp memleketinden uzaklaşınca kadarki yaşamının bu malikâne ve çevresinde şekillenmiş olması gerekmektedir.

Özellikle şirketin kurulmasını takip eden süreçte artan aile itibarının, Aladro'nun babasının devrinde de yükseliş trendini koruduğu görülmektedir. 1856 tarihli bir metin Domecq ailesini Jerez şehrinin "en büyük ve en köklü ailesi" olarak tanıtmaktadır.¹¹ Bu, bölgedeki varlıkları henüz bir yüz yılı bulmamış bir aile için oldukça önemli bir başarıdır. Aladro, yerini alacak meşru bir varisin yokluğunda, ister istemez, bu ailenin şirketin geleceği noktasında kendisine ümit bağladığı isim olmalıdır. İyi bir binici olduğu söylenen Aladro'nun soylu sınıfa mahsus birtakım sportif faaliyetlere genç yaşından itibaren yönlendirilmiş olması gerekir. Domecq ailesinin "Endülüs'ün senyörleri" olarak at ve boğa yetiştiriciliğinde de şöhret sahibi olmaları bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.¹² Ailesinin kozmopolit kökeni ve iş ilişkileri nedeniyle İspanyolcanın yanı sıra -belki daha fazla- Fransızca ve İngilizce konuşulan bir ortamda büyümesi de dil öğrenme konusundaki yeteneğinin bir izahı niteliğindedir. Bildiğimiz, Aladro'nun doğduğu şehirdeki okullara devam ettikten sonra hukuk tahsil etmek üzere Sevilla'ya gittiğidir. Bu tahsilinin ardından 1867'de diploması kariyerine başlamış, 1868'de Viyana, 1869'da Paris, 1870'te Brüksel, 1872'de Hague ve daha sonra Bükreş elçiliklerinde çeşitli görevlerde bulunmuştur.¹³

.....

ketle Pedro Domecq firmasının şaraplarına dair çeşitli gözlemler içerir.

- 8 Van Akin Burd (ed.), *The Ruskin Family Letters: the correspondence of John James Ruskin, his wife, and their son, John, 1801-1843* (London: Cornell University Press, 1973), 595.
- 9 Alberto Ramos Santana, "¿Inmigrantes de calidad? Los extranjeros en el desarrollo del negocio vitivinícola jerezano (1750-1850)", *Minorías y migraciones en la historia*, ed. Angel Vaca Lorenzo (Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 2004), 243.
- 10 Richard Ford, *A Hand-book for Travellers in Spain* (London: John Murray, 1847), 24.
- 11 Charles Wainwright March, *Sketches and Adventures in Madeira, Portugal, and the Andalusias of Spain* (New York: Harper & Brothers, 1856), 154.
- 12 Jacques Maigne, *Toros* (Paris: Fitway Publishing, 2004), 19.
- 13 Robert Elsie, *The Biographical Dictionary*, 6.

Fakat Aladro'nun diplomatik kariyerine başlamasının öncesindeki iki yılda birkaç ilginç ve bir o kadar da önemli olay meydana gelir. Juan Pedro Domecq Lembeye, çok fazla vaktinin kalmadığını ve oğlunun ticaret hayatı dışındaki bir kariyeri tercih etmiş olduğunu göz önünde bulundurmış olacak ki önce 1866 yılında Aladro'yu kanun önünde çocuğu olarak kabul eder. Böylece Aladro, nesebinin hukukî gayrimeşruluğundan kurtularak ailenin hukuken de bir ferdi hâline gelir. Pedro Domecq bundan bir sene sonra, 1848 yılında işlerine yardımcı olması amacıyla Fransa'dan getirttiği yeğeni Pedro Domecq Loustau'yu şirketin yarısına ortak yapar. Böylelikle, Juan Pedro'nun vefatı durumunda aile şirketinin oğluyla yeğeni arasında paylaşılmasının zemini hazırlanmıştır. Nitekim Juan Pedro Domecq Lembeye, birbirini takip eden iki yılda aldığı bu kararlar ile hem kendi oğlunu aile mirasından mahrum bırakmamış hem de aile şirketinde çalışmak gibi bir niyeti olmadığını belli etmiş olan Aladro'nun şirketin tek varisi olmasının önüne geçmiştir.

Çok geçmeden Aladro'nun yetmiş üç yaşındaki babası vefat eder (1869). Bu durum, Aladro'yu Pedro Domecq şirketinin yarısının sahibi yapacaktır. Artık hayatının geri kalanını dilediği gibi sürdürmesini sağlayacak aile servetiyle arasında duran engeller kalkmıştır. Ancak aile şirketiyle ilgilenmeye gönüllü olmayan Aladro'nun yokluğunda şirketin işlerini eş hissedarı olan kuzeni sürdürecektir. Kuzenin aile büyüklerinin izlerini takip ederek şirketi başarıyla yönettiği anlaşılmaktadır. Pedro Domecq Loustau devrinde şirket şarap pazarının dışına çıkarak uluslararası piyasada çok rağbet görmese bile İspanya sınırları dahilinde önemli bir popülerite yakalayacak olan brendi işine başlar. "Brandy de Jerez", 1874'ten itibaren içki piyasasındaki yerini alır.

2. Meslekî Kariyeri ve Arnavut Hareketiyle Tanışması (1867-1902)

Aile şirketinin yönetimiyle kuzenin uğraştığı bu yıllarda Aladro, Avrupa şehirlerindeki İspanyol elçiliklerinde diplomasi mesleği ile meşgul olmuştur. Bu mesleğin ona ileride öne süreceği Arnavutluk prensliği iddiasında birtakım katkıları olacaktır. Her şeyden önce, mesleği icabı bulunduğu şehirlerde ikamet eden nüfuzlu kimselerle temasta bulunacaktır. Bu durum, İspanyol aristokrasisi dışındaki soylu ailelerin yaşamları ve ilişkileri konusunda görgüsünü artırmıştır. Aile bağları ve iş ilişkileri nedeniyle belirli düzeyde malumat sahibi olmasının beklenebileceği İspanya-Fransa-İngiltere üçlü dünyasının dışına çıkmasını sağlayan unsur diplomasi olmuştur. Nitekim kariyeri onu İspanya'nın bir hayli uzağına, Bükreş'e değin sürükleyecektir. Bükreş'teki vazifesi Aladro'nun Balkan topraklarıyla, dolaşısıyla onun siyaset de dahil olmak üzere genel atmosferiyle ilk kez doğrudan temas etmesini sağlayacaktır.

Aladro'nun Arnavut milletine karşı duyduğu alaka da diplomatik hizmet sebebiyle İspanya dışında bulunduğu yıllarda gelişir. Aladro, I. Carol'un Romanya tahtına çıkışı münasebeti ile İspanya Kralı'nın temsilcisi olarak Bükreş'e gönderilmişti.¹⁴ Yani Bükreş'te 1881 ve sonrasında bulunmuştu. Bükreş'teki bu misyonunun, oradaki geniş çaplı Arnavut cemaati düşünülecek olursa, Arnavut davasıyla tanışmasına müsait bir zemin hazırladığı akla yatkındır. Romanya'daki Arnavut yerleşiminin tarihi oldukça eski asırlara dayanıyordu. Evliyâ Çelebi'nin 1659 yılındaki bir ziyareti sırasında bu havalide tanıştığı insanlar

14 L'Écho des jeunes, 1 Ekim 1903, 101.

arasında “Arnavut keferesi bir zevk sahibi Lipul Bey” den söz etmesi de bunu göstermektedir.¹⁵ Bölgedeki Arnavutlar, 19. yüzyıldan başlayarak milletlerinin ulusçu tarih yazımlarında övgüyle anılacak bir dizi faaliyete de girişmişti. Arnavut dilinin yazımında kullanılacak standart bir alfabenin ilk örneği Naum Veqilharxhi tarafından 1844 yılında Bükreş’te basılmıştı.¹⁶ Nitekim şehrin Arnavut dilciliğinin gelişimi için taşıdığı önem yüzyıl boyunca devam edecekti.¹⁷

Aladro’nun Bükreş’te geçirdiği süre bu hareketlerin kuvveden fiile tam anlamıyla geçmediği fakat hazırlık aşamasının sürdüğü bir evreyi oluşturur. Romanya’daki görevi sırasında bölgede önemli bir nüfuz sahibi olan ve Arnavut kökenli oldukları bilinen Gika (Ghica) ailesini de hiç değilse iştmiş, muhtemelen bu ailenin mensuplarıyla görüşmüştü. Gika ailesi, devrin bazı Osmanlı müellifleri tarafından hem kendi kariyerinin oluştuğu yıllarda hem de belirli bir rütbeye geldikten sonra “*hasbe’l-mücâneset*” patronaj ilişkileri kurduğuna atıfta bulunulan¹⁸ Köprülü Mehmed Paşa’nın sadareti devrinde Eflâk ve Boğdan prenslikleri ile çeşitli kereler taltif edilmişlerdi.

Aladro 1867’den, İspanya Kralı XII. Alfonso’nun 1885 yılındaki vefatına kadar geçen on sekiz seneyi diplomatik hizmette geçirir. Bu tarihte 22 yaşından 40 yaşına kadar sürdürdüğü diplomatik kariyeri bırakır ve memuriyetinden ayrılmasından bir sene sonra da Paris’e yerleşir.¹⁹ Aile şirketinden payına düşen para hayatını idame ettirmeye ve kişisel zevklerini sürdürmeye fazlasıyla kifayet ettiği için düzenli olarak bir meslekle iştigal etmeye gerek duymaz. Ancak, devrin “meşhurlar sözlüğü”nün verdiği biyografik malumata bakılırsa Pireneler’deki İspanyol demiryollarıyla ilgilenen uluslararası bir komisyonun başkanlığıyla meşgul olur.²⁰ Muhtemelen İskender Bey’in soyundan geldiğine dair iddiasının şekillenmesi de diplomatik kariyeri terk ettiği bu sürece denk düşmektedir. Zira bir Fransız gazetesi, onun Arnavutluk tahtına dair hak iddiasının 1885’ten itibaren sürdüğünü yazmaktadır.²¹ Ancak bu tarih Aladro’nun Kastrioti soyundan geldiğine dair iddiasının başlangıç tarihi olsa gerektir. Zira 1902’ye kadar bir taht talibi olduğunu söylememizi sağlayacak herhangi bir faaliyette bulunmaz. 1900’lerin başına kadar yayımlanmış adres defterlerinde *Juan Pedro Aladro* şeklinde kaydedilmiş olan isminin ancak daha sonraları *Aladro Kastrioti* hâlini alması da bu kanaati güçlendirir.

Demek ki diplomatik kariyeri bırakıp Bükreş’ten Paris’e döndüğü sıralarda, İskender Bey’in ahfadından olduğuna dair bir kanaatin Aladro’nun zihnindeki mevcudiyeti kuvvetle

15 Evliya Çelebi, *Günümüüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi* 5/2, haz. Seyit A. Kahraman ve Yücel Dağlı (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017), 474.

16 George Gawrych, *The Crescent and the Eagle: Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913* (London: I. B. Tauris, 2006), 20.

17 Henüz 1888 yılında, yani Arnavut alfabesinin standartlaşmasına dair çabaların kolektif bir nitelik kazanmasından önce Bükreş’te Arnavutça yayınlar yapılmaktaydı: “*Arnavudcaya mahsûs ecnebî hurûfiyyula Toska lisani üzere Bükreş’de tab’ ve neşr olunmuş risâle şeklinde iki gazete...*” Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dâhiliye Şifre Evrakı (DH.ŞFR), 136/154, R 30.06.1304 (11.09.1888). Özellikle gayretli bir Arnavut olan İbrahim Temo’nun 1895’te İstanbul’dan Romanya’ya kaçmasından sonra hem kitap hem de gazete neşriyatı hız kazanmıştı, bk. Stavro Skendi, *National Awakening*, 335. 1900’de şehirde Arnavutça bir alfabe de neşredilmişti: “*Arnavud hurûfiyyatıyla Bükreş’de İskodralı Gasir Tebozit tarafından tab’ edilmiş olan elifbâ cüzinden bir nüshası elde edilerek...*” BOA, Dâhiliye Mektûbî Kalemî (DH.MKT), 2317/93, 11.11.1317 (13.03.1900).

18 Osmanzâde Ahmed Täib, *Hadikatü’l-vüzerâ* (İstanbul: Ceride-i Havadis Matbaası, 1271), 104.

19 1893 tarihli Paris adres defterine göre Aladro, Rue d’Aguesseau’daki 11 numaralı binada ikâmet ediyordu, bk. E. Eussay (ed.), *Paris-Adresses: Annuaire général de l’industrie et du commerce, des corps constitués, des administrations, des professions libérales, des propriétaires, rentiers de Paris et du département de la Seine*, (Paris: y.y, 1893), 81.

20 C. E. Curinier, *Dictionnaire national des contemporains III* (Paris: Office Général d’Édition, 1906), 309.

21 *Le Monde illustré*, 4 Ocak 1913, 259.

muhtemeldir. Ancak bu kanaatin siyasi bir hareket hâlini alması için şartların daha ziyade olgunlaşması, en azından Arnavutluk'un müstakil bir prensi olabileceğini hissettiren bir ortamın gelişmesi gerekmektedir. Gerçi 1878 sonrası Arnavutlar, diplomatik açıdan güçsüz durumdaki Osmanlı Devleti'nin durumunu göz önünde bulundurarak kendilerince meskûn toprakların diğer Balkan devletleri arasında pay edilmesinden çekinerek millî bir harekete girişmişlerdi. Fakat bu hareketin söylemi, Aladro'yu veya bir başkasını muhayyel bir prenslik tahtına davet etmelerini mümkün kılacak ölçüde imparatorluk birliği anlayışını terk etmiş değildi. Örneğin, bugün Arnavut milliyetçi tarih yazımında "millî uyanış"ın (*rilindja kombëtare*) en önemli olaylarından biri olarak görülen Prizren Ligi'nin kırk yedi Müslüman azasının imzasını taşıyan 18 Haziran 1878 tarihli kararname kendilerinin Bâb-ı Âli dışında bir otorite tanımadıklarını, Sultan'a bağlı olup onun dostlarını dost, düşmanlarını ise düşman bildiklerini ve şeriat hükümlerinin uygulanmasına çaba harcanması gerektiğini söylemekteydi.²²

Ancak Arnavutların içinde yaşadıkları tedhiş ortamı bu söylemi kademeli biçimde dönüştürecek. Bölgede 1878'i takip eden birkaç sene içerisindeki hareketliliğe bakmak bunu anlamak için yeterlidir. 1878 yılında bölgesel bir mahiyet taşıyan İşkodra merkezli *Gegalik Cemiyet-i Milliyesi* kurulmuş ve bu cemiyet hiçbir surette Karadağ'a toprak bırakmamak amacıyla halkı örgütlemeye başlamıştı.²³ Aynı vaziyet Toskalık ve Çamerya bölgelerinde de görülmekteydi. Yanya Defterdarı'nın sunduğu arzuya göre şehirdeki asayiş büsbütün bozulmuş, halk Yunanistan'a toprak bırakılacağı şayiasını iştince galeyana gelmiş ve böyle bir şeyin vukuu hâlinde silahlı olarak mukavemet göstereceklerini bildirmişti.²⁴ Keza 1880 yılında Ergiri'de Müslüman ve Hristiyan elliye aşkın Arnavut *Ergiri Cemiyet-i İttihadiyesi* nâmına çektikleri telgrafta "vatanlarının en küçük bir parçasının bile ecnebilere terkinden dolayı zuhur edecek tehlikenin cidden nazar-ı i'tinâyâ alınması ve milliyetleriyle tamâmiyyet-i vataniyelerinin sıyânet buyurulmasını istirham" ve "aksi takdirde ecânibin elinde kalmaktan ise cümlesi hukuk-ı tabiiyye ve mukaddeselerini muhafaza için silah ber-dest olarak terk-i can itmeye mecbur olacaklarını arz" etmekteydi.²⁵

Arnavutların bu müzayaka hâlimden kurtuluş için devlete çeşitli önerileri de vardı. Örneğin 1879'da Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitâbeti'ne yolladıkları bir telgrafta "Rumili kıt'asında devlet-i aliyyenin bekâsı ve Arnavud kavm-i sâdıkının devlete devâm-ı ita'ati ve a'dâ-yı mütecâvirenin sû-i maksadlarından temin-i istikbâline mevkufulu'n-aleyh olan dört vilâyetin bir vilâyete rabt ve cem' edilmesi" gibi talepler içeren çeşitli ricalarının cevapsız kalmasından yakınmaktaydılar.²⁶ Bu faaliyetlerindeki ciddiyet öylesine büyüktü ki devlet, şayet Arnavutlar ikna edilemezse anlaşmalar gereği Karadağ'a terk edilmesi gereken arazinin teslimi için askerî güce başvurmayı dahi düşünüyordu.²⁷

Aladro'nun İskender Bey soyundan geldiğine dair iddianın şekillenmesi tam da Arnavut millî hareketinin belirginleşmeye başladığı bu yıllara denk gelmekteydi. İddiasına göre

22 İlgili kararnamenin Arnavutçası için bk. Selami Pulaha - Stefanaq Pollo, *Akte të Rilindjes Kombëtare Shqiptare 1878-1912: Memorandume, Vendime, Protesta, Thirrje* (Tirana: Akademia e Shkencave të RPS të Shqipërisë, 1978), 40-48.

23 BOA, Hâriciye Siyâsi (HR.SYS), 2941/75, (25.06.1878).

24 BOA, Yıldız Evrakı Umumi (Y.PRK.UM), 1/60, (3.05.1296/25.04.1879).

25 BOA, Hâriciye Tercüme Odası Evrakı (HR.TO), 557/12, (22.06.1880).

26 BOA, Yıldız Başkitâbet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK), 2/38, (14.11.1296/30.10.1879).

27 BOA, Yıldız Sadâret Resmî Maruzat (Y.A.RES), 7/3, (3.09.1297/9.08.1880).

Aladro, büyük büyük annesinin 18. yüzyılda yaşayan ve İskender Bey'in soyundan gelen bir kadın olduğunu keşfetmişti. Bu keşfi nasıl yaptığı ve neye dayandığı meçhuliyetini bugün de muhafaza etmektedir. Aladro ile 1900'lerin başından itibaren mektuplaşmaya başlamış olan Avlonyalı Ekrem Bey, iddiasını "kuşkulu" olarak nitelendirmekle beraber bu büyük annenin ismini "Marchesa Auletta" olarak verir. Aladro ile aralarındaki kişisel hukuka rağmen onun kendini niçin İspanyol'dan ziyade Arnavut hissettiğini bilemediğini söyler. Hatıratında yazdığına göre Aladro rüyasında bu büyük atasını gördüğünü ve onun tarafından "Arnavutluk'un bağımsızlığı için çalışırsan kral olacaksın!" kehanetiyle müjdelendiğini anlatmıştı.²⁸

Ancak Aladro, 1902'ye kadar bu konuda bir girişimde bulunmamıştır. Muhtemelen 1902'ye değin bir sebepten Avrupa'da bulunan, özellikle de Paris'te kaçak hayatı yaşayan Sultan Hamid muhalifi Arnavut ileri gelenleriyle temas etmiş, bir kral soyundan geldiğini iddia eden muadili Avrupa aristokratlarıyla hemen hemen aynı faaliyetlerde bulunmuştu. 1902, Aladro'nun hayatı açısından başka bir safhanın başlangıcını işaretleyen bir yıl oldu. Bu Endülüslü asilzâde, artık Arnavutlardan "halkım" diye söz eden Prens Kastrioti'ye dönüşecekti. Aladro, bundan sonra Arnavutlara yönelik bildirimler yayınlayacak, üzerinde kendi resminin olduğu kartpostallar bastırarak, Arnavut milliyetçisi dergilere nakdî yardımlarda bulunacak, kendisini Arnavutluk'un bağımsızlığı mücadelesine adayacaktı. Bu sırada 57 yaşındaydı.

3. Juan Pedro Aladro'dan Prens Kastrioti'ye: Hareketin İlk Evreleri (1902-1905)

Aladro, Arnavutluk'un istiklâli, hiç değilse muhtariyeti konusunda ciddi biçimde inisiyatif almaya neden 1902 yılı itibariyle karar vermişti? Bu konuda birkaç olası sebebe ulaşmak mümkündür. Bir kere, bu tarih Sultan Hamid idaresi karşısında muvafık ve muhalif Arnavut hiziplerinin arasındaki nüfuz mücadelesinin daha da görünür hâle gelmeye başladığı bir süreci ifade etmekteydi. Çoğu önemli ailerden gelen, imparatorluk içindeki Zosimea Rum Lisesi, Mekteb-i Mülkiye ve benzerleri gibi modern okullarda tahsil görmüş, Fransızca yazılmış ulusçu metinlere aşinalık kesp etmiş genç Arnavut simalar devlet hizmeti görmek üzere atandıkları geniş İmparatorluk coğrafyasında hayli sıkı bir sosyal ağ vücuda getirmişlerdi.²⁹ Bu sosyal ağ, beklenebileceği üzere, padişahı bir *baba-mbret* (baba-kral) olarak gören geleneksel ve muvafık Arnavut bakışının³⁰ aksine muhalif saflara meyilliydi.

Geleneksel bakışı sürdürenler, Sultan Hamid'in arz-ı sadakatleri karşılığında kendilerine nişanlar ve birtakım imtiyazlar mübadele ettiği Arnavut siyasetinin³¹ memnunlar zümresini oluşturuyordu. Öyle ki Derviş Paşa, taltif edilmesi kararlaştırılmış olan birtakım Arnavutlara nişan da gönderilmediği takdirde bunun "*kesr-i nüfuz-ı hükümeti mültezîm olacağı*"ndan söz

28 Avlonyalı Ekrem Bey, *Osmanlı Arnavutlukundan Anılar 1885-1912*, çev. A. Dirim (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), 226.

29 Clayer, Arnavut ulusal kimliğinin siyasi ifadesinde rol oynayan unsurlardan biri olarak "kuşaksal kimlik"i de sayar, Bk. Nathalie Clayer, *Arnavut Milliyetçiliğinin Kökenleri: Avrupa'da Çoğunluğu Müslüman Bir Ulusun Doğuşu*, çev. Ali Bertkay (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013), 437.

30 Bk. George Gawrych, *The Crescent and the Eagle*, 83.

31 Bu taltif siyasetinin varmış olduğu boyutu göstermesi bakımından ilginç bir belge "Sultan Süleyman Han Hazretleri'ne â'îd olarak hazine-i hümayında mahfuz iken hâkân-ı sâbık tarafından ... ser-tüfenkçi Tâhir Efendi'ye verilmiş olan kılıç"tan söz eder, bk. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA), Evrak (TSMA.e), 1106/61, (26.07.1911).

etmekteydi.³² Keza Cevdet Paşa'nın Kuzey Arnavut kabileleri arasındaki bir anlaşmazlığın yalnızca "Siz bakırı tenekemi mi etmek istiyorsunuz?" sorusuyla çözüldüğünü zikretmesi bu muvafık zümreler arasında taltif siyasetinin ve kadim imtiyazların ne derece önem taşıdığını göstermektedir. Zira sözlü geleneğe göre diğer tüm kabilelerin sancaklarının alemi tenekeden yapılmaktayken Oroş kabilesi Sultan Murad'ın kendilerine verdiği bir imtiyaz dolayısıyla alemlerini bakırdan yapma imtiyazına sahipti.³³ Anlaşıyor ki bu denli simgesel bir imtiyazı kaybetmenin lafının geçmesi dahi 1860'ların başında Kuzey Arnavutluk eşrafını rahatsız edebiliyordu.

Oysa 1902 yılı artık bu tür bir taltif ve inam siyasetiyle yetinmeyen ve vilayetlerin birleştirilmesi, Arnavutça eğitim veren mekteplerin açılması, bölgedeki memurların yerel ahali arasından atanması gibi taleplerle karşımıza çıkan Arnavut zümresinin siyaseten güçlenmeye başladığı bir aralığa denk gelmekteydi. Bu noktada hatırlanması gereken önemli bir nokta Şubat 1902'de I. Jön Türk Kongresi'nin yapıldığı, bu kongreye pek çok Arnavut'un da iştirak ettiği ve İsmail Kemal Bey gibi temeyyüz etmiş bir Arnavut ileri geleninin kongrenin icra komitesine seçildiğidir.³⁴ Aladro'nun devletler ve kişiler arası ilişkilere dair bolca gözlem yapmasına imkân tanımış olan on sekiz yıllık diploması kariyeri 1880'lerde Bükreş'te tanıştığı Arnavut millî hareketinin 1902 itibarıyla arz ettiği bu vaziyeti teşhis etmesini kolaylaştırmıştır. Nitekim o, bu sürecin yalnızca dış gözlemcisi de değildi, milliyetçi hareketin içinde yer alan insanlarla şahsî münasebeti ona içeriden bilgi akışı da sağlamaktaydı.

Öte yandan Aladro için Arnavutluk meselesinin zaman içerisinde şahsî bir tutkuya dönüştüğü de anlaşılmaktadır. 1902 yılı itibarıyla bu tutkunun kendisini faaliyete dönüştürmeyen durgun bir potansiyel durumunda muhafaza etmesini mümkün kılan psikolojik direncin de tükendiğini varsaymak mümkündür. Zira Süreyyâ Bey'in "Arnavutluk tâc ü tahtının verâseti cinnetine mübtela olanlardan" kelimeleriyle tavsif ettiği Aladro, büyük bir azimle yalnızca Arnavutluk'a dair iki bin cilt kitap toplamıştı.³⁵ Mizaç itibarıyla de tutkulu bir insan olduğuna dair şehadetlerin bulunduğu Aladro³⁶ bu tarihte Arnavutluk için bir şeyler yapma arzusunu hayata geçirmeye teşebbüs etmemek gibi bir imkândan, en azından psikolojik olarak, mahrum görünmektedir. Nitekim 1902 yılı onun hayatının geri kalan kısmını kendi ekseninde şekillendirecek olan mücadelesinin de başlangıcını oluşturur.

Görüldüğü kadarıyla 1902 Nisan'ından Ağustos'una kadar uzanan süreçte Aladro bir hayli meşguldür ve hareketinin temellerini atmaya yönelik bir dizi faaliyete girişir. Osmanlı Devleti, ileride sık sık ismini anacağı Aladro'ya ilk kez 1902'nin başlarında, onun Paris'ten çıkıp Korfu'ya gideceğine dair bir duyum alınması üzerine dikkat kesilir.³⁷ Nitekim birkaç gün sonra bu duyumun doğru olduğu ortaya çıkacak, Aladro'nun gerçekten de Korfu'ya geldiği anlaşılacaktır.³⁸ Bu, bir Arnavut prensi olduğu iddiasındaki Aladro'nun 69 yıllık hayatı boyunca Arnavutluk'a fiziken en çok yaklaşılabildiği seyahatidir. Arnavut topraklarıyla

32 BOA, Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV), 60/44, (14.08.1309/12.04.1892)

33 Cevdet Paşa, *Tezâkir* 13-20, haz. Cavid Baysun (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1960), 40.

34 Stavro Skendi, *National Awakening*, 336.

35 Avlonyalı Süreyya Bey, *Osmanlı Sonrası Arnavutluk 1912-1920*, haz. Abdulhamit Kırmızı (İstanbul: Klasik Yayınları, 2009), 339.

36 Avlonyalı Ekrem Bey, *Anılar*, 225-227.

37 BOA, HR.SYS, 130/4, (9.04.1902).

38 BOA, HR.SYS, 130/6, (13.04.1902).

arasındaki mesafe en yakınlaştıkları noktada iki milin altına düşen Korfu Adası'nın kuzey-doğusu istikametindeki topraklar Aladro'nun kendi kökenlerini bulduğu diyardır. Buraya muhtemelen, Osmanlı otoritelerinin dikkatini çekmeksizin Arnavutluk beyleriyle birtakım temaslarda bulunmak üzere ve İtalya'ya doğru seyahat etmeye devam edeceği için gelmiştir. Aladro, Korfu'da bir müddet kaldıktan sonra vapurla batıya doğru yol alır ve Mayıs 1902 itibarıyla bugün *Arberëshë* olarak anılan İtalya'daki Arnavut kolonisiyle temas etmek üzere Brindisi'ye varır.³⁹ Aladro'nun bu seyahatinde Viktor Bernardo namındaki bir kâtipi olduğu ve mektup muhaverelerini bu kişi aracılığıyla gerçekleştirdiği bilinmektedir.⁴⁰

Görüldüğü üzere Aladro, hareketini Paris merkezli yürütmek istememiş ve mümkün olduğu ölçüde Arnavut ileri gelenleriyle bizzat temas kurmaya çalışmıştır. Birçok önemli ilişkisini, bu ilk ziyaretleri esnasında kurmuş olması gerekmektedir. Bu hareketliliği, Aladro'nun bir "Arnavut prensi" olması hasebiyle çeşitli gazetelerde haber konusu olmaya başlaması takip eder. Aladro'nun artık kamuoyuna hitap etme imkânı bulmuş bir sima olması Avrupa basınına yakından takip eden Osmanlı makamlarının tedirginlik düzeyini artırmıştır. Nitekim *Corriere de Catana* ismini taşıyan bir gazetede Aladro'dan sitayişle bahsedilmesi üzerine hakkındaki takibat sıkılaştırılır. Verilen rapora göre "Prens Kastrioti denen şahıs Roma değil Napoli civarında bulunub orada kendisinin Arnavudluk hânedânından İskender Bey'in ahfâdından olduğunu" ileri sürmektedir.⁴¹

Aladro'nun İtalya'da olduğu bu sıralarda, Osmanlı Devleti o güne değin pek fazla örneğini görmediği ilginç bir fenomenle karşılaşacaktır: Kastrioti kartpostalları. Bu kartpostallar Aladro'nun çeşitli endişelerle giremediği Arnavutluk topraklarındaki propagandasının temel kaynağını oluşturur. Üzerinde çift başlı kartal olan Arnavut bayrağı ile kendi fotoğrafının bulunduğu bu kartpostallar Korfu üzerinden Arnavutluk topraklarına sokulur ve el altından dağıtılmaya başlanır.⁴² Aladro'nun artık hemen her seferinde "serseri" diye anılmasını gerektirecek noktayı tam da bu faaliyeti oluşturur. Artık Osmanlı makamlarının gözünde zararsız bir hayalperest, tutkulu bir Avrupa soylusu olmanın ötesinde "muzır neşriyat" gibi bir suçun mücrimi hâline gelir. Nitekim devlet, kartpostal meselesinden haberdar olmasının üzerinden biraz geçer geçmez talep etmesi hâlinde Aladro'ya vize verilmemesi gerektiğini Avrupa'daki çeşitli konsolosluklarına ihtar eder.⁴³ Aladro, artık Osmanlıların *persona non grata*larından biridir.

Ağustos 1902 ise Aladro'nun belki de en ciddi girişimlerinden birine tanıklık eder: Enikonu bir muhtıra mahiyeti taşıyan, doğrudan Sultan Abdülhamid'e hitap eden ve "Arnavut Halkı Adına" başlığını taşıyan İtalyanca bir bildiri yayımlar. Bu bildiri metni kendisini Müslüman, Katolik ve Ortodoks tüm Arnavutların, Arnavutluk dahilinde ve haricindeki bütün millî birlik ve komitelerin sözcüsü konumuna yerleştirir. Devrin bütün diğer Arnavut milliyetçisi yayınları gibi bu bildiri de Arnavutların meskûn oldukları vilayetlerin tevhit edilmesini, böylelikle oluşturulacak yeni vilayete de otonomi tanınmasını talep eder. Ama farklı bir istekte daha bulunur: Bu yeni vilayetin yöneticiliğinin Aladro Kastrioti'ye tevcihi. Zira bildiriye göre Arnavutlar, "gece gündüz millet için çalışan muhterem Aladro

39 BOA, HR.SYS, 130/9, (2.05.1902).

40 BOA, HR.SYS, 130/11, (15.05.1902).

41 BOA, HR.SYS, 130/13, (24.05.1902).

42 BOA, HR.SYS, 130/14, (30.06.1902).

43 BOA, Belgrad Sefâreti (HR.SFR.3), 520/24, (17.07.1902).

Kasriota'yı liderleri olarak görmek istemektedirler. Bildiri, Arnavutların bu taleplerin gerçekleşmesi uğruna kanlarının son damlasına kadar mücadele edeceklerini vurgulayarak sonlanır.⁴⁴ Aladro'nun bu bildirisi iddiasının artık onu açıkça dile getirmesinden çekinmesini sağlayacak ölçüde destekçiye sahip olduğunu gösterir.

Aladro'nun kartpostallarının önüne geçmek pek mümkün olmamıştır. Aynı kartpostallar ertesi sene Yanya'da ele geçirilir.⁴⁵ Üstelik artık bunlar Arnavutluk ile mücaviri bölgelerden de taşmaya başlamıştır. Aladro'nun kartpostalları okyanusu aşarak Amerika'daki Arnavutlara değin ulaşır. Zira Boston'daki milliyetçi Arnavutlar da bu kartpostalları dağıtmaya başlamıştır.⁴⁶ Bunların özellikle üzerinde Arnavut bayrağı olması sebebiyle büyük bir heyecan yarattığı anlaşılmaktadır. Zira Demo, yine Amerika'da, Aladro'nun kartpostallarının Naim Frashëri'nin Arnavut ulusçuluğu için büyük önem taşıyan *Historia e Skënderbeut* kitabıyla beraber dağıtıldığını söyler.⁴⁷ Bu kartpostalların Frashëri'nin kitabı kadar önemli bulunup dağıtılması gördüğü teveccühü de ispatlar niteliktedir.

Aladro, hareketinin temelini bu şekilde attıktan sonra 1903 senesini çoğunlukla Paris'te geçirir. Nisan ayında seçkin bir Arnavut heyetinin kendisini ziyaret ettiği görülür.⁴⁸ O sıralarda Sultan Hamid yönetimine muhalefetleri nedeniyle mecbur kaldıkları idbar hayatlarının ana mahfili olarak Paris'i seçmiş pek çok kişinin şehirdeki varlığı Aladro'nun Paris'te irtibatla kalabileceği bazı Arnavut milliyetçilerinin mevcudiyetini iltizam eder. Nitekim devlet, faaliyetlerine engel olabileceği ümidiyle Aladro'nun tabiiyetinin bulunduğu İspanya'nın Paris Elçiliği'ne başvurur.⁴⁹ İlerleyen süreçte Aladro'nun İskender Bey soyundan olmak münasebetiyle sürdürdüğü iddiasına yönelik faaliyetleri durmadığı, aksine hararetli biçimde devam ettiği düşünülecek olursa bu başvurunun umulan sonucu doğurmadığı görülmektedir. Nitekim, devletin aldığı istihbarata göre Aladro, o sıralarda Napoli'de bir Arnavut kongresi tertip etmek için çalışmalarına başlamış, İsmail Kemal Bey'i de bu kongreye davet etmiştir.⁵⁰

Haziran 1903 itibarıyla Aladro, İsmail Kemal ve Ekrem Beyler gibi Avlonya hanedanına mensup kimseler ve İtalya'daki Arnavut ileri gelenleri dışında bölgedeki pek çok kişiyle de irtibat hâlinindedir. 1903 tarihli bir belgeye göre "erbâb-ı mefsedetden Aladro Kastrioti" Rumeli'deki önemli kimselere göndermek için birtakım hediyeler almak üzere Viyana'ya gelmiştir. "İşkodra'da adamlarından bulunan Katolik Lâtin piskopos ile kendi beyninde muhâbere cereyân etmekte idiği" anlaşılmış, "ehibbâsından olub âhiren Bükreş'e azîmet eden Doktor Temo namında bir şahsın Bükreş'de 'Rumeli'nin Devr-i Teceddüdü' serlevhasıyla" bir gazete çıkaracağı öğrenilmiştir. Bu belgede ayrıca "Kastrioti'nin muâvenet-i nakdiyyesiyle tab' olunmakta olan evrâk-ı sâire-i muzırâ" dan bahsedilir.⁵¹

44 Bu bildirinin İtalyanca metni ve Türkçe tercümesi için bk. BOA, HR.SYS, 130/17, (2.08.1902). Avrupa basımı Aladro Kastrioti'nin Arnavutluk tahtında hak iddiası olarak İtalya'ya geldiğini ve etrafındaki grupla beraber bir bildiri hazırlığı içinde olduğuna birkaç ay önceden değinmekteydi, bk. *Le Moniteur des consulats et du commerce international*, 1 Mayıs 1902, 3; *Bastia-Journal*, 24 Nisan 1902, 2.

45 BOA, HR.SYS, 130/20, 12.03.1903.

46 Edwin E. Jacques, *The Albanians: An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present* (Jefferson: McFarland & Co., 2009), 302.

47 Constantine A. Demo, *The Albanians in America: the First Arrivals* (Boston: Society "Fatbardhësie" of Katundi, 1960), 11.

48 BOA, HR.SYS, 130/21, (4.04.1903).

49 BOA, HR.SYS, 130/24, (11.04.1903).

50 BOA, İrade Hususî (İ.HUS), 106/55, (14.03.1321/10.06.1903)

51 BOA, Rumeli Müfettişliği Sadâret Evrakı (TFR.1.A), 8/714, (20.03.1321/16.06.1903).

Ortaya çıkan manzara hareketine başlamasından yalnızca bir yıl sonra, Aladro'nun birçok Arnavut hanedanadesi ile, İtalya ve Romanya'daki Arnavut kolonilerinin temeyyüz etmiş isimleriyle ve daha önemlisi Arnavutluk'ta bulunan ve piskoposluk gibi bir makamı işgal eden biriyle, dolayısıyla Kuzey Arnavutluk'un Katolik cemaatiyle ilişki içerisinde olduğudur. Amerika'daki Arnavutlar arasında da şöhretinin yayılmış olduğuna yukarıda değinilmişti. Bu, oldukça geniş bir ilişki ağı demektir ve Aladro Kastrioti'nin 1903 yılı itibarıyla Arnavutların bulunduğu pek çok yerde adının bir şekilde duyulmuş olduğunu ortaya koyar.

Fransa'da ikâmet eden İspanya doğumlu bir eski diplomatın Arnavutlar arasında bu kadar bilinir bir figür hâline dönüşmesi Aladro'nun iddiasına yönelik faaliyetlerini bu süreçte oldukça başarılı biçimde yürüttüğünü gösterir. Üstelik artık yalnızca birgün mevcut olması umut edilen muhayyel bir Arnavut tahtının iddiacısı olmaktan öte Arnavut millî davasına katkı sunan bazı isimlerin hamisi konumunu da üstlenmiştir. Nitekim Aladro'nun bu hamilik rolünü oldukça ciddiye aldığı kendisi hakkında devlet makamlarına bilgi sunmak amacıyla kaleme alınan bir metinde de açıkça görülür:

İskender Bey âilesine mensûb eylevm Napoli'de ikâmet etmekte bulunan mezkûr Aladro, İspanya tâbiyetini hâiz olub merkûm vaktiyle İspanya'nın Lahey Sefâreti kitâbetinde ve muahharan Bükreş Sefâreti'nde bulunmuş ve ondan sonra Paris'de ikâmet ederek zamanını birtakım tevîlât-ı hayal-perverâne ile geçirmeğe başlamışdır. Anlaşıldığına göre merkûm bütün servetini bu uğurda sarf etmekte ve kendisinden mümkün olduğu derecede para kopartmaktadır. Arnavutluk'da mutasarrıf, vâli, prens, kral ve imparator olma hayâl-i hamında bulunan serserî-i merkûm yalnız kendi hesabına çalışmakta olub kimseden müzâheret gördüğü yoktur.⁵²

Anlaşılan odur ki Aladro, aile şirketinden gelen paranın büyük kısmını tutkuyla benimse-diği Arnavut millî davasına harcamaktadır. Nitekim kartpostalların basımı, dağıtımı, çeşitli Arnavut beylerine sunduğu hediyeler, düzenlediği toplantılar, maddî destekte bulunduğu gazeteler hesaba katılacak olursa masraf kalemlerinin de bir hayli bol olduğu görülür. Üstelik bütün bunları kimseden ciddi bir “müzâheret” görmeden yaptığını dair devlet kanaati de doğruya benzemektedir. Örneğin “İspanyalı Aladro nâm serserînin verdiği bir miktar para mukâbilinde iki seneden beri Belgrad'da ‘Albaniya’ nâm hafriyat-nâmeyi neşr etmekte bulunan Debreli Yaşar Sâdık” kendisine bir memuriyet verilirse gazetesini bırakıp İstanbul'a dönebileceğini Osmanlı makamlarına beyan etmiştir.⁵³

52 BOA, HR.SYS, 130/32, (14.03.1904).

53 BOA, Yıldız Elçilik Şebenderlik Ataşemillerlik (Y.PRK.EŞA), 45/61, (23.01.1322/9.04.1904). Yaşar Sâdık Bey (Erebera), '93 Harbi sonrasında Debre'ye taşınmış Arnavut bir ailenin çocuğuydu. 1902'deki I. Jön Türk Kongresi'nin İsmâil Kemal Bey ve Derviş Hima ile beraber Arnavut katılımcıları arasında yer alıyordu. Bu kongreyi takiben Hima ile *Shpresa* adında Türkçe-Arnavutça bir gazete neşriyatına başlamışlardı. 1902'de Belgrad'a yerleşti ve burada Aladro Kastrioti'nin maddî destekleriyle *Albanija* isiminde bir gazete çıkarmaya başladı. 1904'teki İstanbul'a gelme talebinin sonuç vermediği görülmektedir. Osmanlı hükûmeti, Sırp Kralı I. Milan'ın gayrimişru çocuğunun fotoğraflarını içeren yayınların kendi topraklarında dolaşımını engellemek karşılığında Yaşar Sâdık'ın Sırbistan'dan sınır dışı edilmesi için çaba göstermişti. Nitekim sonunda Sırp hükûmeti tarafından ülkeden çıkarıldı ve 1907 itibarıyla Romanya'ya yerleşti. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Kumanova'ya dönmüş, Arnavutluk'un bağımsızlığından sonra orada bulunmuş ve 1952 yılında Tiran'da vefat etmiştir, bk. BOA, Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO), 2231/167276, (17.09.1321/7.12.1903); M. Şükrü Hanioglu, *Preparation for a Revolution: The Young Turks 1902-1908* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 78; Nathalie Clayer, *Arnavut Milliyetçiliğinin Kökenleri*, 437.

4. İlişki Ağları: İmparatorluk'taki Destekçiler ve Bulgaristan ile Temaslar (1905-1912)

Belgelerden takip edilebildiği kadarıyla Aladro, 1905'ten itibaren çeşitli Arnavut kolonileriyle ve diğer Balkan uluslarından kimselerle irtibatını sıklaştırdı. Bu süreçten sonra Osmanlı makamları tarafından daha büyük bir dikkatle takip edildiği, hakkında hazırlanan çok daha kapsamlı raporlardan anlaşılmaktadır. Nitekim kendisinin isminin geçtiği hemen her yerde bahsedilen Babatasi isimli şahsî kâtibi, bu yılda Sofya'ya giderek oradaki Arnavut kolonisiyle çeşitli temaslarda bulunmuştur.⁵⁴ Bu süreçte Sofya'nın da -tıpkı Bükreş gibi- Arnavut hareketinin önemli basın merkezlerinden biri olduğunun hatırlanması önem taşır. Clayer'ın "Jön Türk Devrimi öncesindeki en önemli Arnavut gazetesi" olarak andığı ve Şahin Kolonya⁵⁵ tarafından çıkarılan *Drita* gazetesinin merkezi de ilgili tarihte Sofya'dadır.⁵⁶

Babatasi'nin Sofya'daki temaslarının Aladro'nun bölgedeki bir dizi toplulukla irtibat kurmasını sağladığı anlaşılmaktadır. Zira Sofya'ya yapılan bu ziyaretten bir sene kadar sonra Aladro'nun General Sançef isminde bir Bulgar komitacıyla mektuplaştığı devlet tarafından haber alınmıştır. Bu haber, "Arnavudluk beyliğine heveskâr olan Aladro Kastrioti nâm serserinin âhiren General Sançef'e bir mektûb göndererek (...) vilâyât-ı şâhâne Bulgarlarına Arnavutların kardeş nazariyle bakdığını" söylüyordu. Aladro'ya göre Bulgar ve Arnavut milletleri arasında bir düşmanlık yoktu, aksine bu her iki milletin de ortak düşmanı olan Türklerin telkinleri sonucunda yerleşmiş bir kanaatti. Aladro bu fikri "Arnavudlar miyânında izâle etmek için pek çok müşkilâta tesadüf etmekte ise de" Bulgarların Türklere karşı Arnavutlara uhuvvet göstereceğini umut ettiğini belirtiyordu.⁵⁷

Aladro'nun diğer Balkan uluslarından beklediği ölçüde uhuvvet görüp görmediği meçhuldür. Ancak General Sançef'e ilgili mektubu gönderdiği yıl Bulgarların uhuvvetine değilse bile Osmanlı makamlarının yoğun takibine maruz olmayı başarmıştır. Aladro, 1906 yılının Haziran ayında yine Arnavutluk sınırına yakınlaşır ve Kotor'a gelir.⁵⁸ Hakkındaki en geniş kapsamlı layiha da tam da bu olay üzerine, dönemin İşkodra Valisi Salih Zeki Paşa⁵⁹ tarafından kaleme alınır. Salih Zeki Paşa'nın layihası Aladro Kastrioti'nin peşinde Osmanlı ajanları olduğunu göstermesi bakımından da ilgi çekicidir. Paşa, "mâhûd serserî Aladro Kastrioti'nin efkâr ve harekâtı ve bu havalideki tahrikâtı öteden beri nazar-ı dikkat-i çâkerâ-

54 BOA, Paris Sefâreti (HR.SFR.4), 798/118, (20.05.1905).

55 Şahin Kolonya, memleketinden İstanbul'a gelerek Mekteb-i Mülkiyede okumuş, pek çok dil öğrenmiş, Jön Türk hareketiyle tanıştıktan sonra muhalif saflara geçmiştir. Şemseddin Sâmî'nin kardeşi Naim Bey'in kızıyla evlenmiştir. Çeşitli mülki görevlerde bulunduktan sonra ülkeden firar etmiş, 1901-1908 yılları arasında *Drita* gazetesini çıkarmış, ayrıca Şemseddin Samî'ye atfedilen *Arnavutluk Ne İdi, Nedir, Ne Olacak* isimli kitabı Sofya'da tercüme ve neşretmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında Meclis-i Mebusana'ya girmiş, bir süre sonra takip ettikleri Arnavut politikası gerekçesiyle İttihatçılar aleyhinde bulunmuştur. 1917 yılında İzmir'de vefat etmiştir. Hakkında daha detaylı bilgi için bk. Said Olgun, "Bir Arnavut Milliyetçisi: Şahin Kolonya (1867-1917)", *OMAD* 5/12 (2018), 187-205; Bülent Bilmez - Nathalie Clayer, "A Prosopographic Study on some Albanian Deputies to the First Ottoman Parliament", *The First Ottoman Experiment in Democracy*, ed. C. Herzog - M. Sharif (Würzburg: Nomos Verlagsgesellschaft, 2010), 151-186; Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler III* (Ankara: Mars Matbaası, 1968-1969), 459.

56 Nathalie Clayer, "The Albanian Students of the Mekteb-i Mülkiye: Social Networks and trends of thought", *Late Ottoman Society: The Intellectual Legacy*, ed. Elisabeth Özdalga (London & New York: RoutledgeCurzon, 2005), 301.

57 BOA, Yıldız Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı (Y.PRK.MK), 21/122, (2.04.1324/26.05.1906).

58 BOA, HR.SYS, 130/36, (14.06.1906).

59 Nisan 1906 ile Temmuz 1907 arasında İşkodra valisi ve kumandanyıdı, bk. Sinan Kunalalp, *Son Dönem Osmanlı Erkân ve Ricali 1839-1922: Prosopografik Rehber* (İstanbul: ISIS, 1999), 49.

nemi celb edib tahbisât ve fırsat geçtikçe icraatından geri durmadığı haber alınır alınmaz derhal tebdil-i câme ile bir iki adam gönderildiği”nden söz eder.

Bu raporun sunulduğu sıralarda Aladro da Kotor’dan Karadağ’ın payitahtı olan Çetine’ye geçmiş, burada bir müddet tevakkuf ettikten sonra Avrupa’ya dönmüştür. Ancak Tiran ahalisinden bazılarının da onu uğurlamak üzere Kotor’a gittiği tespit edilmiş ve bunların bir kısmı dönüş yolunda Osmanlı makamlarınca tevkif edilmiştir. İlgili makamlarca bu kişilerin çoğunun Aladro’nun parasının peşinde olan fukara takımından kimseler oldukları hükmüne varılmıştır. Ayrıca, Aladro ile Triyeste’ye giden ve Salih Zeki Paşa tarafından “şerîr-i merkûmun en birinci vâsıta-ı tahrikâtı addolunan İşkodra Lâtin milletinden cinâyette müttehim ve firâriyûndan Mat Koka” şeklinde tarif edilen kişinin de Avusturya’nın İşkodra konsolosu vasıtasıyla Triyeste’de tutuklanması sağlanmıştır. Mat Koka, bir jandarma çavuşunun oğlunu öldürdüğü için İşkodra mahkemelerince idam cezasına çarptırılmış olduğundan Osmanlı Devleti’ne iadesi konusunda teşebbüse geçirilmesi gerekliliği Paşa tarafından ilgili makamlara hatırlatılır.

Layiha, verdiği bütün bu bilgilerin ardından Aladro’nun Arnavutluk’a yönelik beslediği emellerin “sırf vehm ü hayâlden ibaret” olduğunu ve bir-iki serseri ile ayaktakımından bazı kimseler dışında kimseyi etkileyemeyeceğini söyler. Salih Zeki Paşa’ya göre asıl sorun bu bölgelerde siyasi emelleri olan Avusturya ve İtalya devletleridir ki hükümetin bu iki devletin politikalarına karşı gerekli tedbirleri alması lazımdır.⁶⁰ Paşa’nın raporunu Osmanlı tebaasından olup Aladro’yu desteklediği kanaatine varılmış olan otuz iki kişinin ismini içeren bir liste takip eder.⁶¹ Şaşılmayacağı üzere Babatasi ismiyle başlayan bu liste Aladro’nun destekçilerinin memleketlerini ve hâlihazırda ikâmet ettikleri yerleri gösterir. Zikredilen isimler hakkında birkaç cümlelik izahat da rapora dahil edilmiştir. Bu liste, Aladro’nun Osmanlı İmparatorluğu içinde temasta olduğu önde gelen bazı kimselerin buldukları bölgeleri göstermesi bakımından da dikkate değerdir.

Bu listeye göre Aladro’nun İmparatorluk tebaası takipçilerinin kahir ekseriyeti İşkodralıdır. Bu durum çok büyük ihtimalle Aladro’nun bir Katolik olmasından kaynaklanır. Arnavutluk’un muhtemel bağımsızlığı durumunda ülkenin başında dindaşları bir prensi görmek isteyen İşkodra Katolikleri, Aladro’ya en fazla rağbet gösteren gruplar arasında yer alırlar.⁶² Ayrıca İşkodra’daki Katolik piskoposunun da Aladro’nun yakınlarından olduğu düşünülürse propaganda imkânlarının bu bölgede daha geniş olduğu anlaşılır. Yine çoğu Katolik olmak üzere Hot, Kastrati, Mirdita gibi İşkodra civarındaki Kuzey Arnavutluk malisörlerinden bazıları da bu listede Aladro’nun destekçisi olarak zikredilmişlerdir.⁶³ Listede ne İşkodralı ne de malisör olan iki isim mevcuttur ki biri Aladro’nun en yakınında bulunan Göriceci Babatasi, diğeri de Karadağ’daki Arnavut ailelerine mensup bir başka isimdir.

60 Salih Zeki Paşa’nın Aladro Kastrioti hakkındaki raporu için bk. BOA, Y.MTV, 289/120, (7.06.1324/29.07.1906).

61 Bu liste için bk. BOA, HR.SYS, 130/40, (9.08.1906).

62 Arnavutluk siyasetiyle yakından ilgilenmiş ve sık sık bölgede bulunmuş olan Nopcsa da aynı kanaattedir. Ona göre Kuzey Arnavutluk’un Katolikleri Aladro’yu “küçük Katolik Arnavutluk’un tecessüm etmiş hâli” olarak değerlendiriyorlardı. bk. Ferencz Nopcsa, *Traveler, Scholar, Political Adventurer, A Transylvanian Baron at the birth of Albanian Independence: The Memoirs of Franz Nopcsa*, ed. Robert Elsie (Budapest: Central European University Press, 2014), 55.

63 Arnavutçada “mal” (dağ) kelimesinden türetilen “malësorë/malësori” sözcüğü “dağlı” anlamına gelir. Kuzey Arnavutluk ve Kosova’da varlık göstermiş ve kabilevi yapılarına büyük bağlılık duymuşlardır. Bölgenin fethi sırasında malisörlere çeşitli imtiyazlar tanınmış ve “cibâl sistemi” adı verilen bir uygulama uyarınca buldukları yerlerdeki geleneksel yönetimlerini İmparatorluk bölgeden çekilinceye değin sürdürmüşlerdir. Malisörlerin Osmanlı sistemine dâhil edilmesi ve devlette aralarındaki ilişkinin dinamiği hakkında bk. Maurus Reinkowski, *Düzenin Şeyleri, Tanzimat’ın Kelimeleri*: 19. Yüzyıl Osmanlı Reform Politikasının Karşılaştırmalı Bir Analizi, çev. Çiğdem Canan Dikmen (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017), 76-80.

Aladro ile temasta olmalarına karşın Avlonya hanedanının çeşitli fertleri listeye dâhil edilmemiştir. Muhtemelen devlet makamları Aladro ile münasebetlerinin onun prensliği- ni desteklemek maksadına değil fakat Arnavutluk davasına katkı sağlayabileceği umuduna bağlı olduğunu anlamıştır. Fakat Avlonya ailesi hariç tutulduğu takdirde de bu listede Güney Arnavutluk kökenli bir isme rastlanmaz. Toska kökenli olması muhtemel Babatasi dışında liste bütünüyle Gega ahaliden müteşekkildir. Bu durum, Aladro'nun Arnavutluk içerisindeki etki sahasının sınırları hakkında da fikir vermeye müsaittir.

Anlaşılan Toskalık beyleri, Aladro'nun iddiasına kuzeyliler nispetinde destek vermekten uzak kalmışlardır. Bu durum da yine dinsel bir sebebe dayanmaktadır. Hemen hiç Katolik'in bulunmadığı, ahalisi Müslüman ve Ortodokslardan müteşekkil Toskalık ileri gelenleri baş- larında Katolik bir prensi tercih etmeyeceklerdir. Nitekim Aladro'nun prensliğine karşı en büyük itiraz da Arnavut milliyetçi hareketi içinde önemli bir rolü olan Faik Bey Konitza ta- rafından ileri sürülmüştür.⁶⁴ Keza bir diğer şiddetli muhalefet örneğinde Mihail Geromani, Aladro'yu "utanmadan kendi kendine İskender Bey'in hafidi namını vermek" ile suçlar.⁶⁵ Anılan her iki isim de Toskalık kökenlidir: Faik Bey, Yanya Sancağı'na bağlı Koniçe şehrinin önemli ailelerinden birine mensuptur. Geromani'nin gazetesi ise Görice'de neşredilmektedir.

Kendisi hakkında serdedilen bir dizi muhalif yoruma karşın Aladro, Arnavut hareketi- nin tanınmış simalarından biri olmayı sürdürür. Daha önce Babatasi'yi tek başına gönderdiği Bulgaristan'a, 1906 yılının Eylül ayında bizzat seyahat eder. Aladro'nun Sofya seyahatinden söz eden belge muhtemelen okuyanın gözünde gülünç duruma düşürmek için onu birtakım trajikomik sahnelerin öznesi yapar. Buna göre Aladro, Babatasi ile Sofya'ya gelmiş, burada birtakım Bulgarlar dışında "biri terzi diğeri aşçı ve bir diğeri fırıncı üç Arnavud" ile ve "bir de ma'hûd Şahin" ile görüşmüştür. Bulgar komitacılarla görüşmek istemiş fakat talebi kabul edilmemiştir. Kendisine soru yönelten muhabirlere olmayacak cevaplar vermiştir. Belgenin değindiği ilginç bir nokta Aladro'nun Balkan topraklarındaki seyahat yöntemine ilişkindir. Aladro "kendisine mahsûs garâibden olarak gûyâ mütenekkiren seyahat ediyormuş gibi 'Joze Arba' nâmını takınmış"tır. Aladro, bu tarihlerde, teessüs etmiş bir direniş hareketi olan Bulgarlarla Arnavutların yaklaşmasını önemsediyini de ısrarla belli eder. Sofya'ya "Arnavudlarla Bulgarlar arasında revâbit-ı uhuvvet-perverâneyi te'sis ve tahkim ... etmek ve bir ihtilâf vukuunda olanca gayret ve vesâitiyle onlara muâvenet edeceğini söylemek maksa- diyle" geldiğini söyler. Aladro'nun bu seyahati yalnızca üç gün sürmüştür.⁶⁶

1906'yı takip eden yıllarda Aladro'nun ismi, devlet belgelerinde gitgide daha az zikre- dilmeye başlanır. Bölgedeki hareketliliğin farklı cereyanlara kanalize olması, Meşrutiyet'in yeniden ilanı ve meydana gelen isyanlar Arnavutluk konusundaki dikkatin Aladro Kastrioti'den kaymasına yol açmışa benzemektir. Yine de Aladro, özellikle Arnavutluk ve civarına yaklaştığı zamanlarda takip edilmeye devam etmiş, bir harekete girişeceği şayiası hemen her seferinde tahkik ettirilmeye çalışılmıştır. Tam da 1906'da hazırlanan ve bazı önemli destekçilerinin ismini içeren listeye uygun biçimde bu duyumların çoğu Aladro'nun birtakım malisörlerle görüşeceği, birlik olacağı, çeteler tesis edeceği gibi çeşitli konulara dairdir.

64 Noel Malcolm, *Rebels, Believers, Survivors: Studies in the History of the Albanians* (Oxford: Oxford University Press, 2020), 277.

65 Bilgin Çelik, *İttihatçılar ve Arnavutlar: II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavutluk Sorunu* (İstanbul: Bûke Yayınları, 2004), 503.

66 BOA, HR.SFR.4, 238/2, (29.06.1906).

1908'de Bar'da sayıları iki-üç yüzü bulan birtakım malisörlerle görüşmeye çalışması hâlinde engellenmesi gerektiği bildirilir.⁶⁷ Ertesi sene "propagasına yeniden germi verdiği" söylenir.⁶⁸ fakat devleti birincil derecede meşgul edecek bir faaliyetine rastlanmaz. İsminin Osmanlı belgelerinde son kez zikredilişi 1912 Arnavut İsyanı'nın önemli isimlerinden bazılarının, desteğini almak üzere o sırada Korfu'da bulunan ve olayları yakından takip eden Aladro ile görüşmeleri dolayısıyla olmuştur.⁶⁹ Nitekim bu tarihte, ilgili yılın başından beri sürmekte olan Arnavut isyanı bölgedeki etkisini önemli ölçüde genişletmiş durumdaydı.⁷⁰ Aladro'nun bu sırada Korfu'da bulunması bu derece büyük bir olay vuku bulurken Paris'te, olayların merkezinden uzakta kalmak istemeyişinden kaynaklanmış olmalıdır.

1912, Aladro'nun şahsî hayatında da bir değişiklik yılıydı. Müzmin bekâr prens, 67 yaşını sürdüğü bu günlerde ilk evliliğini gerçekleştirdi. Eşi Juana Rénesse isminde bir Belçikalıydı.⁷¹ Juana, daha önce Fransız tabiiyetine geçmiş Hollandalı bir asilzâde olan Willem Jan Verbrugge ile evlenmişti. Bu ikinci evliliği dolayısıyla Fransız matbuatındaki adı *Mme Aladro ve princesse Kastrioti* olarak zikredilmeye başlanacaktı.

5. Tacına Kavuşamamış Bir Prens: Son Yılları (1912-1914)

Bir biyografi çalışmasının sınırlarını aşacak kadar hareketli ve karmaşık bir süreçten sonra, Osmanlı Devleti ile toprak bütünlüğü kopmuş olan Arnavutluk, İsmail Kemal Bey önderliğinde Avlonya'da toplanan bir kongrenin kararları sonucunda bağımsızlığını ilan etti (28 Kasım 1912). Bu, Aladro'nun on senedir bilfiil gayret gösterdiği emelin, Osmanlı belgelerinin diliyle "hayâl-i hamının" nihayet gerçekleşmesi anlamına geliyordu. Fakat hiçbir istikrarı kalmamış ve çeşitli yerleri yabancı ordularca işgal edilmiş Arnavutluk'un tam manasıyla bağımsız bir devlet olarak tesisi çok daha uzun mücadelelere gebeydi. Aladro, bunun gerçekleşmesi için bir hayli gayret göstermesine karşın, Arnavutlar tarafından prensleri olması için bir davet almadı. Fakat talihin garip bir cilvesi olarak 1907 yılında kendisini Paris'teki evinde ziyaret eden Avlonyalı Ekrem Bey'e hediye ettiği Arnavut bayrağı, Arnavutluk'un bağımsızlığının ilânından hemen sonra Avlonya'da göndere çekildi. Aladro, bu bayrağı ona rüyası nihayet gerçekleştiği, yani Arnavutluk birgün bağımsız olduğu zaman göndere çekmesi ve bunu yaparken o sırada hayatta olup olmayacağı bilinmeyen kendisini düşünmesi için vermişti.⁷² Aladro böylelikle modern zamanların bu ilk Arnavut devletinin göndere çekilen ilk bayrağının sahibi oluyordu.

Avrupa devletleri bağımsız Arnavutluk'un hâlâ Balkan Savaşı'nı kaybetmeyebileceği düşünülen Osmanlı'nın otonom bir parçası olarak kalması fikrine eğilimli olmakla beraber savaşın gidişatının Osmanlı birliklerinin Makedonya'da olsun tutunamayacağını göstermesi üzerine Arnavutların bağımsız bir devletleri olmasını kabule yanaşmışlardı. Nitekim Mayıs

67 BOA, HR.SYS, 130/43, (3.07.1908); BOA, DH.MKT, 1279/66, (14.07.1326/1.08.1908).

68 BOA, DH.MKT, 2882/98, (4.07.1327/22.07.1909)

69 BOA, HR.SYS, 151/20, (4.06.1912); BOA, HR.SYS, 130/45, (13.06.1912).

70 Bu isyanın sebepleri, oluşum süreci ve sonuçları hakkında bir monografi için bk. Hasan Prishtina, *Nji shkurtime kujtimesh mbi kryengritjen shqiptare të vjetit 1912* (Tirana: Eurorilindja, 1995).

71 Aladro'nun eşi hakkındaki biyografik malumat vasiyeti dolayısıyla çıkan şu haberde bulunabilir: *Le Gaulois*, 9 Aralık 1924, 3. Kökeni göz önünde bulundurulursa "Juana Renesse" şekli asıl isminin İspanyolca imlâsı olmalıdır.

72 Avlonyalı Ekrem Bey, *Anılar*, 226.

1913 yılında imza edilen Londra Konferansı, bağımsız bir Arnavut devletini tanımakla beraber kabul ettiği sınırlar dolayısıyla yüz binlerce etnik Arnavut'un bu devletin sınırları dışında kalmasına yol açacak ve ilerleyen yıllarda da sancılı bir süreçte bir karara vardı.⁷³ Arnavutlarca meskün Ülgün, Karadağ'a; Kosova'nın bütünü, Sırbistan'a; Çamerya bölgesi ise Yunanistan'a bırakılmaktaydı.

Ancak devletin sınırlarının yanı sıra Arnavutluk'un başına monark olarak kimin geçeceği de bir tartışma konusuydu. Bu yeni doğmuş devletin diğer Balkan ülkeleri gibi Avrupa'dan bir prens ithal etmesi beklenmekteydi. Nitekim bu beklenti, henüz ortada bağımsız bir Arnavutluk yokken bile en başta Aladro gibi iddiacıların ortaya çıkmasını sağlayan temel motivasyonu oluşturuyordu. Fakat Aladro, en önemlilerinden olmakla beraber, Arnavutluk için düşünülen muhtemel prenslerin yegânesi değildi.

Bu sıralarda Arnavutluk prensliğinin çeşitli devletlerin ve hiziplerin tercihlerine göre şekillenmiş uzun bir aday listesi mevcuttu. Bu listede Aladro, Şehzâde Abdülmecid, Moritz von Schaumburg-Lippe, Albert Ghica, Ferdinand François Bourbon Orléans-Montpensier, Karl von Urach, Ahmed Fuat Paşa, Marki Castriota, Es'ad Toptani, Şehzâde Burhaneddin, Dukakinzâde Basri Bey, İzzet Paşa gibi pek çok isim zikredilmekteydi.⁷⁴ Bu isimler en başta Arnavutluk'un başında Katolik bir prens görmek isteyenlerle Protestan bir prensi yeğleyecekler arasındaki farklılıklara, ayrıca ülke nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olmasından ötürü İslâm dinine mensup bir prensin taraftarı olanların görüşlerine göre şekillenmişti.

İsmail Kemal Bey'in anılarına bakılırsa kendisi Avrupalı bir prensi yeğlemekteydi, fakat Bâb-ı Âli onlara Müslüman bir prens tensip etmelerini öneriyor ve Kırım örneğini hatırlatarak Hristiyan bir prens seçilmesi hâlinde Avusturya veya İtalya tarafından ilhak edilebilecekleri konusunda Arnavut yetkilileri uyarıyordu.⁷⁵ Adı geçen Müslüman adaylardan ikisi Osmanlı ailesine mensup olduklarından ve diğer isimler de önemli Arnavut ailelerden geldikleri cihetle prenslik makamının gerektirdiği asalete sahip oldukları düşünüldüğünden öne çıkmış durumdaydılar.

Ancak şartlar Müslüman prensler lehine işlemeyecekti. Zira Osmanlı şehzâdelerinin Arnavut prensliği için düşünülmelerine karşın daha önce rastlanmamış bu türden bir uygulamaya hanedanın ne diyeceği meçhuldü. Öte yandan, İttihat ve Terakki hükümeti prenslik makamı için Ahmed İzzet Paşa'yı düşünüyor fakat Paşa bu makamı kabule yanaşmıyordu.⁷⁶ Avrupa'da yeni bir devletin teşekkülü için Arnavutların ister istemez bel bağlamak zorunda oldukları büyük devletlerin de Müslüman bir prens fikrine sıcak baktıkları söylenemezdi. Esasında adı geçen Müslüman adayların Bâb-ı Âli'nin arzularını yansıtmaktan ibaret kaldıkları, Şubat-Mart 1913'te Trieste'de toplanan ve prens seçimi meselesini de tartışan Arnavut kongresinde -muhtemelen Avusturya sponsorluğunda gerçekleşmiş olmasının da etkisiyle- Ahmed Fuad haricindeki Müslüman adaylardan hiç söz edilmemesinden de anlaşılmaktaydı.

73 Miranda Vickers, *The Albanians: A Modern History* (London: I. B. Tauris, 1999), 70.

74 Bk. İhsan Burak Birecikli, "Arnavutluk Prensi Kim Olacak?", 129

75 İsmail Kemal Bey, *The Memoirs of Ismail Kemal Bey* (London: Constable, 1920), 374-375.

76 "Bu tarihlerde Arnavudluk prensliğine tayinim de mevzu bahs oldu. Hükümeti Osmaniyeye ile Dersaadet'deki Arnavud ekâbiri tarafından teklif ve İsmail Kemâl Bey ile şarta talikan Tiranlı Es'ad Paşa tarafından dahi kabul ve hatta Dıraç'da ehali tarafından ihtifâlât ile ilân olunduğu hâlde ben, yüzümden Arnavudluğa bir fenalık geleceği mülâhazası ve ihtirazi ile bu prensliği ademi-kabulde ısrar eyledim." İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Sadrazamlar IV* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1982), 1979.

Kongrede yer alan Nopcsa'ya bakılırsa bu kongrede Prens Gika, Montpensier Dükü lehine iddiasından feragat etmiş ve Dük, kongrenin çoğu boyunca favori aday olarak görülmüştü.⁷⁷ Dük'ün Arnavutluk'ta birtakım destekçileri olduğu Süreyya Bey'in şahadetine göre bir süre sonra şahsi yatıyla abluka altındaki Avlonya'ya adeta bir hükümdar edasıyla gelmesi veya getirilmesinden de anlaşılmaktaydı.⁷⁸ Aladro'nun isminin bu kongrede pek fazla öne çıkmadığı görülmektedir.

Prens seçiminin tartışıldığı bu günlerde Aladro'nun aleyhinde olan birkaç husus mevcuttur. En başta, Aladro artık yetmişlerine merdiven dayamıştı. Prens seçilse bile kaç sene hükümferma olabileceği meçhuldü. Oysa bu küçük devletin, hiç değilse ilk yıllarında, istikrar sembolü hâline gelebilecek bir monarka ihtiyacı vardı. Fenası, Aladro'nun bir çocuğu da yoktu. Bu da vefatı durumunda kimin prens olacağına dair çetrefilli tartışmaya yeniden dönülmesi, bir veraset krizi yaşanması anlamına geliyordu. Soyluluk iddiası İskender Bey'in sulbünden gelmek üzerine inşa edilmişti, ancak bunun doğru olduğu kabul edilse bile diğer bazı adaylar gibi halihazırda yaşayan ve elinde belli miktarda güç olan hiçbir Avrupalı monark ile doğrudan akraba değildi. Bu da onun uluslararası arenada toplayabileceği desteğin -örneğin büyük dedesi Fransa krallığı yapmış, Sicilya hanedanıyla da akrabalık bağları olan Montpensier Dükü ile kıyaslandığında- çok daha az olabileceğine dair kuşkular doğurmaktaydı. Son olarak, muhtemelen Montpensier Dükü'nün de seçilmemesine sebebiyet verecek bir dezavantaj Aladro için de geçerliydi: Katoliklik. Arnavutlar Müslüman, Katolik ve Ortodoks nüfustan müteşekkil bir ulustu. Bu üç dinden herhangi birine mensup bir prensin tensibinin Arnavut nüfusun o dine mensup kısmınının kayırılması ihtimalini doğurarak din temelli sürtüşmelere yol açmasından endişe edilmekteydi. Öte yandan Müslüman bir prensin Osmanlı, Katolik bir prensin Avusturya, Ortodoks bir prensin Rusya etkisinde kalabileceği ihtimali de uluslararası camiayı tedirgin etmekteydi. Oysa, bu üç dine de mensup olmayan ve Arnavutluk üzerinde -en azından Avusturya ve İtalya'nınki kadar aşikâr- emelleri bulunmayan uluslardan birine mensup bir prens hem bu yeni devletin hem de Düvel-i Muazzama'nın Balkanlar'da tesisini arzu ettikleri düzenin hayrına olabilirdi.

Nitekim 1913'ün sonlarında Prusya kökenli Wilhelm zu Wied prenslik makamı için en popüler aday hâline gelmişti. Aladro'nun aksine Wilhelm, müstakbel Arnavutluk prensinde aranabilecek özelliklerin çoğuna sahipti: Önemli bir Alman soylusuydu, Kayzer Wilhelm'in ikinci dedesinden kuzeniydi ve annesi Hollanda Kraliçesi'nin kız kardeşiydi. Henüz kırk yaşına basmamıştı ve Protestan'dı. O tarihlerde yeni doğmuş bir erkek evladı da bulunuyordu. Aynı zamanda başarılı bir süvari komutanıydı.⁷⁹ Wilhelm, Ocak 1914 itibarıyla Arnavutluk tacını kabulü düşünebileceğini söylemişti. Fakat birtakım şartları vardı. Bu fakir ve küçük ülkenin düzgün bir idareye kavuşması isteniyorsa Büyük Güçler kendilerine 80 bin franklık bir borç tahsis etmeliydi ve bu miktarın 20 bini Wilhelm'in Arnavutluk'a varışı esnasında hazır olmalıydı.⁸⁰

77 Robert Elsie, "The Viennese scholar who almost became King of Albania: Baron Franz Nopcsa and his contribution to Albanian studies", *East European Quarterly* 33/3 (1999), 332-338.

78 Avlonyalı Süreyya Bey, *Osmanlı Sonrası Arnavutluk*, 150. İsmail Kemal Bey, Prens'in dönüşünde onunla Brindisi'ye geçmiş, bu durum da hakkında bazı şayiaların yayılmasına sebebiyet vermişti.

79 Owen Pearson, *Albania in the Twentieth Century: A History* (London: I. B. Tauris, 2006), 64.

80 The National Archives (TNA), The Cabinet Papers (CAB), 37/118/3 (6.01.1914). İngiliz Dışişleri Bakanlığı, Wilhelm'in talep ettiği bu borca Birleşik Krallık'ın da dahil olmasını istemektedir. Aksi takdirde bu miktar Avusturya ve İtalya devletleri tarafından karşılanacak, bu ise Arnavutluk'un bu iki devletin nüfuzu altında kalması sonucunu doğuracaktır.

Bu sıralarda meselenin yakın bir takipçisi olan Aladro, prenslik ümidini tümüyle yitirmiş olmalıdır. Esad Paşa liderliğindeki bir heyetin Wilhelm zu Wied'i ziyaret ve ona Arnavut tacını teklif hazırlığında olduğu haberi kendisine ulaşmıştı. Bu durumdan haberdar olması için yalnızca gazeteleri okuması bile yeterli olabilirdi. Zaten artık yetmiş yaşının eşiğindedi. Aladro, Wied'in Arnavut tacını resmî olarak kabulünü ve Arnavutluk'a çıkışını göremeden, 15 Şubat 1914'te Paris'te vefat etti. Böylelikle Jerez'de şarap bağlarına sahip zengin bir ailenin gayrimeşru çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan ve yetmiş yıla yaklaşan ömrünün sonlarında *Prens Kastrioti* olarak anılan Aladro'nun hayatı sona ermiş oldu. Uğruna mücadele ettiği Arnavutluk'un bağımsızlığına tanıklık etmiş taşsız bir prens olarak Lamartine Meydanı'ndaki evinde son nefesini verdi.

Aladro'nun ölümünden kısa bir süre sonra, 21 Şubat 1914'te, Arnavutluk prensliğini kabullenmeye istekli olduğunu beyan eden Wilhelm, Neuwied'deki ikâmetgâhında Esad Paşa'nın başını çektiği bir Arnavut heyeti tarafından ziyaret edildi. Bu ziyaret esnasında Arnavut delegasyonu kendisine ülkenin tacını resmen teklif etti.⁸¹ Wilhelm'in kabulü üzerine bir tür biat merasimi gerçekleşti ve böylece Wilhelm zu Wied uluslararası kamuoyu gözünde Arnavutluk Prensi, Arnavutlar içinse *Mbreti i Shqipërisë*, Arnavutluk "kral"ı oldu. Bir süre sonra Arnavutluk'a gelecek, artık hayatta olmayan Aladro'nun on seneyi aşkın bir müddet hak iddia ettiği makama o geçecekti.

SONUÇ: BİR HAYATTAN NE ÖĞRENİLEBİLİR?

Aladro Kastrioti'nin yaşamı hemen her yönüyle kendi kendisini var etmiş bir insanın öyküsüdür. İki kuşak öncesine kadar Fransa'da yaşayan bir ailenin İspanya topraklarında dünyaya gelen bu gayrimeşru çocuğu, bir erkek kardeşin yokluğunda aile servetinin mirasçısı olma ikbâline erişebilmiştir. Genç yaşında intisap ettiği diploması kariyeri ona dünyayı tanıtmış, 1880'lerin sonundan itibaren İskender Bey'in soyundan geldiği iddiası hayatının temel kırılma noktasını oluşturmuştur. Bu tarihten itibaren giderek artan bir yoğunlukta yaşamının temel gündem maddesi Arnavut millî hareketi olmuştur.

1900'lerin başı boyunca Aladro Kastrioti ile temasa geçmemiş, onun yardımlarından faydalanmamış, onun çevresinden birtakım kimselerle tanışmamış Arnavut milliyetçisi yok gibidir. Bu yüzden nesep iddiası her zaman hüsnükabul görmese bile ciddi surette muhalifi olan birkaç isim hariç, pek çok Arnavut tarafından hiç değilse millî harekete sunduğu katkılar sebebiyle hayırla yad edilmiştir.

Aladro'nun hayatı en nihayetinde biraz romantiktir. Eski zamanların taht üzerinde hak iddia edip ordularla uzaklardan gelen iddialılarının gecikmiş bir örneğini andırır. Fakat bir ordusu olmamıştır. Aladro'nun kartpostalları, bildirimleri, mektupları, röportajları olmuştur.

81 J. Swire, *The Rise of a Kingdom: Albania* (New York: Arno Press & The New York Times, 1971), 194; Duncan Heaton-Armstrong, *The Six Month Kingdom: Albania 1914* (London: I. B. Tauris, 2005), 12. Bu heyetin başkanlığını Esad Paşa Toptani yapıyordu. Heyette Görice adına Doktor Turtulli (Mihal Turtulli) ve Abdül Üpi (Abdyl bej Ypi), Dıraç adına Ekrem Bey Vlora (Eqrem bej Vlora) ve Miltisazi Şalvari (Milto Shalvari), Ergiri adına Ekrem Bey Libohova (Eqrem bej Libohova), Berat adına İlyas Bey Viryoni (Ilyas bej Vrioni) ve Co Murtaka (Llazar Xhumurteka), Tiran adına Sami Bey Viryoni (Sami bej Vrioni), Elbasan adına Şevket Bey Verlaci (Shefqet bej Verlaci) ve Lef Nosi, Avlonya adına Epaminonda Koleka ve Yusuf Hamzaray (Jusuf Hamzaraj), Poka ve çevresi adına Hüseyin Bey Viryoni (Hysen bej Vrioni) ve Hasan Bey Priştina (Hasan Prishtina), İşkodra adına da Ndoc Çoba bulunuyordu, bk. Avlonyalı Süreyya Bey, *Osmanlı Sonrası Arnavutluk*, 399.

Devrindeki medyanın imkânlarından geniş ölçüde yararlanması Arnavutların taleplerinin dünya kamuoyunda duyurulması noktasında önemli bir işlev görmüştür. Bir propaganda çağında yaşadığı için Osmanlı devlet makamlarının aklını uzun süre kurcalamayı başarmıştır. Zira Aladro'nun İskender Bey'in soyunda geldiği iddiasıyla ortaya çıkması Arnavutluk'taki durumun Osmanlı İmparatorluğu için nezaket kesp ettiği bir zamana denk gelmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak hareketleri takip edilmiş ve kendisini destekleyenler gözaltında tutulmuştur. Onu uğurlamaya gidenler memleketlerine döndüklerinde Osmanlı makamlarınca tevkif edilmişlerdir. Bu yönüyle, Arnavutluk'un bağımsızlığı sürecinde önemli bir figür, göz ardı edilmemesi gereken bir şahsiyettir.

Biyografiler, zorunda olmaksızın bir şeyler öğretirler. Aladro'nun biyografisi de Arnavut millî hareketinin iç dinamiklerine ve özellikle bu hareketin Osmanlı merkezi tarafından algılanışına dair birçok önemli noktayı içerir. Bunlar, onun hayatı konu harici tutulduğu takdirde kolayca gözden kaçabilecek noktalardır. Büyüteç ancak Aladro'nun hayatına çevrildiğinde kendi bağlamlarını kazanarak tarihçiyeye kendi başlarına var olan malumatlardan ziyade işlenebilecek veriler şeklinde görünmeye başlarlar. Bu yönüyle Aladro'nun biyografisi, diğer tüm biyografilerin sunduğu imkânı sağlar. Bourdieu, bir keresinde "biyografi içinde tarihin yeniden üretilmesi"nden söz etmişti.⁸² Bu her zaman için açık bir kapıdır ve biyografinin tarih yazımına sunabileceği en büyük katkılardan birini oluşturur. Öte yandan biyografiler, çevrelerindeki dünyayı anlamamıza yardımcı olsalar bile o dünyaya dair çeşitli teori ve varsayımlarımızın meşruiyetinin ve tutarlılığını test edeceğimiz nihaî örnekler de değildir. Kershaw'ın belirttiği üzere endüstrileşme tarihinde önemli rol oynamış birisinin biyografisi konuyu kavramamız için umulmadık ölçüde yardımcı olabilir ancak endüstrileşmenin tarihi kendi başına başka bir alanı teşkil ederken biyografinin peşinde olduğu belirli soruları mevcuttur.⁸³

Çalışma boyunca görüldüğü üzere Aladro, başka bir ulusun mukadderatına ilgi duyan ve kendi kişisel talihleriyle Arnavutluk'un geleceği arasında sıkı bir ilişki olduğuna inanan bir Avrupalıdır. Bu ilginç konum onu İmparatorluğun Rumeli kıtasındaki çoğunluğu Müslüman bir bölgenin otonomi veya bağımsızlık elde etmesine yönelik ilk ciddi mücadelenin öncüsü konumuna getirmiştir. Zira Aladro'nun hareketinin erken tarihlerinde Osmanlı uyruklu Arnavutlar arasında İmparatorluk'tan ayrılma fikri büyük bir revaç görmemekteydi. Aladro bu yönüyle Arnavutluk'un Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlıkla sonuçlanan tarihsel süreçte üretilen söylemin oluşumuna katkı sağlayan öncülerden sayılmalıdır.

Aladro'nun yaptığı yalnızca Arnavutluk'un otonomisine yönelik bir talebin Avrupalı bir politik dille yeniden inşası olmamıştır. O bu hareketin erken tarihli hamilerinden biri olmuş, malik olduğu servetin ciddi bir kısmını her biri Arnavut milliyetçiliğinin gelişiminde önemli rol oynayan çeşitli dergilerin yayın hayatına devam edebilmeleri için sarfetmiştir. Bu yönüyle uluslararası arenada arkasını yaslayabileceği bir devlet bulunmayan Arnavut milliyetçiliğinin tarih sahnesindeki devamlılığına da katkıda bulunmuştur. Osmanlı devlet makamlarınca bu kadar dikkatle takip edilmesinin kökenlerini onun hareketinin bu yönlerinde aramak lazımsa gerektir. Onun artiküle ettiği hâliyle Arnavut millî hareketi o güne değin içinde

82 Pierre Bourdieu, *Ayrım: Beğeni Yarışımın Toplumsal Eleştirisi*, çev. Derya Fırat Şannan ve Ayşe Günce Berkurt, (Ankara: Heretik Yayınları, 2015), 364.

83 Ian Kershaw, "Biography and the Historian: Opportunities and Constraints", *Biography Between Structure and Agency*, ed. Volker Berghahn - Simone Lässig, (New York: Berghahn Books, 2008), 37.

yaşadığı çeperi zorlamaya başlamış ve tam da bu yüzden devleti rahatsız etmiştir.

Aladro Kastrioti, Arnavutluk'un Osmanlı'dan bağımsızlığına giden yolda rol oynayan isimlerden yalnızca birisidir. Önemli olanlarındandır fakat ümit ettiği muhayyel prenslik makamının tek talibi değildir. İlgili resmin tamamlanması için adı adaylar listesinde geçen diğer isimlerin, Prens Gika'nın, Prens Wied'in, Montpensier Dükü Ferdinand'ın, Dük d'Urach'ın biyografileri de yazılacakları günü beklemektedir. Bu isimlerin Arnavut millî hareketi ile kurdukları temas, etkilerinin derecesi, Arnavutluk prensliğini elde edebilmek için yürüttükleri faaliyetler, kurdukları himaye ilişkileri ancak bu biyografik malumata el atmak suretiyle aydınlatılabilir. Bu tarz metinlerin alana sunması muhtemel olan bir diğer katkı da Arnavutluk'un bağımsızlığıyla sonuçlanacak tarihsel sürecin vücuda gelmesinde rol oynamış aktörler kümesinin genişletilmesidir. Bu küme hem kendi tarihinde yalnızca kendisini görmeye meyilli olan Arnavut ulusçu tarih yazımının hem de "öteki" olarak kodladığı bir ulusun tarihinde yalnızca bir ötekiler çeşitlemesi görme itiyadındaki karşı ulusçu tarih yazımlarının etkisiyle bir hayli sınırlandırılmıştır. Bu sınırların aşılması için kullanılacak tarihsel materyal ve veriler boldur. Fakat bunlar, pek çok farklı kaynağa dağıldıkları gibi tarihi pek de dikkat celbedememiş ufak bir ülke olan Arnavutluk'a ilişkin olmaları sebebiyle hayli ihmâl edilmiştir. Bunların toparlanması, tarih disiplini çerçevesinde işlenmesi ve bütünlüklü bir kurguyla kaleme alınması Arnavutluk'un bağımsızlık sürecinin anlaşılması için büyük bir önemi haizdir.

Araştırma & Yayın Etiği: Bu makale, en az iki kör hakem tarafından incelenmiş ve *iThenticate* taramasıyla intihal ve benzerlik raporu oluşturulmuştur. Makale, araştırma ve yayın etiğine uygundur.

Etik Beyanı & Çıkar Çatışması: Bu makalenin yazarı çıkar çatışması bildiriminde bulunmamış, makalenin hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik kaidelere uyulduğunu ve yararlanılan tüm çalışmalara atıf yapıldığını beyan etmiştir. Libre Açık Erişim'li bu makale, [CC BY-NC 4.0](#) lisansına sahiptir.

Research & Publication Ethics: The article underwent a double-blind peer-review process involving two or more reviewers, and an *iThenticate* scan was conducted to detect potential plagiarism and similarity issues. The article was found to comply with established research and publication ethics standards.

Ethical Declaration & Conflict of Interest: The author of the article has disclosed no conflicts of interest and has affirmed that the manuscript was prepared in adherence to ethical and scientific principles and that all relevant sources were accurately cited. This is a Libre Open Access article under the [CC BY-NC 4.0](#) license.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA).

Bâb-1 Âli Evrak Odası (BEO), 2231/167276.

Belgrad Sefareti (HR.SFR.3), 520/24.

Dâhiliye Mektubî Kalemi (DH.MKT), 2317/93, 1279/66, 2882/98.

Dâhiliye Şifre Evrakı (DH.ŞFR), 136/154.

Hariciye Siyasî (HR.SYS), 2941/75, 130/4, 130/6, 130/9, 130/11, 130/13, 130/14, 130/17, 130/20, 130/21, 130/24, 130/32, 130/36, 130/40, 130/43, 130/45, 151/20.

Hariciye Tercüme Odası Evrakı (HR.TO), 557/12.

İrade Hususî (İ.HUS), 106/55.

Paris Sefareti (HR.SFR.4) 798/118.

Rumeli Müfettişliği Sadaret Evrakı (TFR.1.A) 8/714.

Yıldız Başkıtabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK), 2/38.

Yıldız Elçilik Şehbenderlik ve Ataşemiliterlik (Y.PRK.EŞA), 45/61.

Yıldız Evrakı Umumî (Y.PRK.UM), 1/60.

Yıldız Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı (Y.PRK.MK), 21/122.

Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV) 60/44, 289/120.

Yıldız Sadaret Resmî Maruzat (Y.A.RES), 7/3.

The National Archives (TNA).

Cabinet Office (CAB), 37/118/3.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA).

Evrak (TSMA.e.), 1106/61.

2. Birincil Kaynaklar ve Yayımlanmış Belgeler

Avlonyalı Ekrem Bey. *Osmanlı Arnavutluk'undan Anılar 1885-1912*. çev. Atilla Dirim. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Avlonyalı Süreyya Bey. *Osmanlı Sonrası Arnavutluk 1912-1920*. haz. Abdulhamit Kırmızı. İstanbul: Klasik Yayınları, 2009.

Burd, Van Akin (ed.). *The Ruskin Family Letters: the correspondence of John James Ruskin, his wife, and their son, John, 1801-1843*. London: Cornell University Press, 1973.

Cevdet Paşa. *Tezâkir 13-20*. haz. Cavid Baysun. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1960.

- Curinier, C. E. *Dictionnaire national des contemporains III*. Paris: Office Général d'Édition, 1906.
- Eussay, E. (ed.). *Paris-Adresses: Annuaire général de l'industrie et du commerce, des corps constitués, des administrations, des professions libérales, des propriétaires, rentiers de Paris et du département de la Seine*. Paris: y.y, 1893.
- Evliya Çelebi. *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi 5/2*. haz. Seyit A. Kahraman & Yücel Dağlı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.
- Ford, Richard. *A Hand-book for Travellers in Spain*. London: John Murray, 1874.
- Heaton-Armstrong, Duncan. *The Six Month Kingdom: Albania 1914*. London: I. B. Tauris, 2005.
- İsmail Kemal Bey. *The Memoirs of Ismail Kemal Bey*. London: Constable, 1920.
- March, Charles Wainwright. *Sketches and Adventures in Madeira, Portugal, and the Andalusias of Spain*. New York: Harper & Brothers, 1856.
- Nopcsa, Ferencz. *Traveler, Scholar, Political Adventurer, A Transylvanian Baron at the birth of Albanian Independence: The Memoirs of Franz Nopcsa*. ed. Robert Elsie. Budapest: Central European University Press, 2014.
- Osmanzâde Ahmed Tâib. *Hadikatü'l-vüzerâ*. İstanbul: Ceride-i Havadis Matbaası, 1271.
- Prishtina, Hasan. *Nji shkurtime kujtimesh mbi kryengritjen shqiptare të vjetit 1912*. Tirana: Eurorilindja, 1995.
- Pulaha, Selami - Pollo, Stefanaq. *Akte të Rilindjes Kombëtare Shqiptare 1878-1912: Memorandume, Vendime, Protesta, Thirrje*. Tirana: Akademia e Shkencave të RPS të Shqipërisë, 1978.

3. Süreli Yayınlar

- Bastia-Journal*, 24 Nisan 1902.
- Cozzen's Wine Press*, 20 Nisan 1860.
- Le Gaulois*, 9 Aralık 1924.
- Le Grand illustré*, 27 Mayıs 1906.
- Le Monde illustré*, 4 Ocak 1913.
- Le Moniteur des consulats et du commerce international*, 1 Mayıs 1902.
- L'Écho des jeunes*, 1 Ekim 1903.

4. Tez, Makale ve Kitaplar

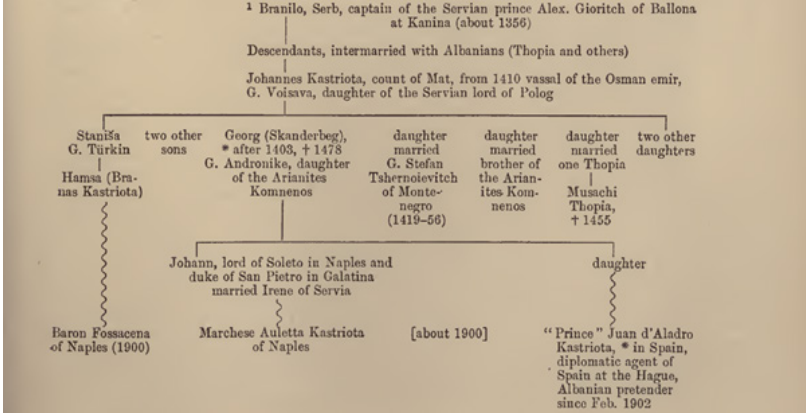
- Bilmez, Bülent - Clayer, Nathalie. "A Prosopographic Study on some Albanian Deputies to the First Ottoman Parliament", *The First Ottoman Experiment in Democracy*. ed. C. Herzog - M. Sharif. 151-186. Würzburg: Nomos Verlagsgesellschaft, 2010.

- Birecikli, İhsan Burak. "Arnavutluk Tahtı İçin Mücadele: Arnavutluk Prensi Kim Olacak?". *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 6/11 (2016). 123-146.
- Bourdieu, Pierre. *Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. çev. Derya Fırat Şannan - Ayşe Günce Berkkurt. Ankara: Heretik Yayınları, 2015.
- Clayer, Nathalie. "The Albanian Students of the Mekteb-i Mülkiye: Social Networks and trends of thought". *Late Ottoman Society: The Intellectual Legacy*, ed. Elisabeth Özdalga. 291-343. London: Routledge Curzon, 2005.
- Clayer, Nathalie. *Arnavut Milliyetçiliğinin Kökenleri: Avrupa'da Çoğunluğu Müslüman Bir Ulusun Doğuşu*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Çankaya, Ali. *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler III*. Ankara: Mars Matbaası, 1968-1969.
- Çelik, Bilgin. *İttihatçılar ve Arnavutlar: II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavutluk Sorunu*. İstanbul: Büke Yayınları, 2004.
- Demo, Constantine A. *The Albanians in America: The First Arrivals*. Boston: Society "Fatbardhësie" of Katundi, 1960.
- Elsie, Robert. "The Viennese scholar who almost became King of Albania: Baron Franz Nopcsa and his contribution to Albanian studies". *East European Quarterly* 33/3 (1999). 327-345.
- Elsie, Robert. *A Biographical Dictionary of Albanian History*. London: I. B. Tauris, 2013.
- Gawrych, George W. *The Crescent and the Eagle: Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913*. London: I. B. Tauris, 2006.
- Hanioglu, M. Şükrü. *Preparation for a Revolution: The Young Turks 1902-1908*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Helmolt, H. F. *The World's History: A Survey of Men's Record V*. London: William Heinemann, 1907.
- İbnülemin Mahmud Kemal İnal. *Son Sadrazamlar IV*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1982.
- Jacques, Edwin E. *The Albanians: An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present*. Jefferson: McFarland, 2009.
- Kemp, Wolfgang. *The Desire of My Eyes: The Life and Work of John Ruskin*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2013.
- Kershaw, Ian. "Biography and the Historian: Opportunities and Constraints". *Biography Between Structure and Agency*. ed. Volker Berghahn - Simone Lässig. 27-39. New York: Berghahn Books, 2008.
- Kuneralp, Sinan. *Son Dönem Osmanlı Erkân ve Ricali 1839-1922: Prosopografik Rehber*. İstanbul: ISIS, 1999.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Şemseddin Sami*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969.
- Maigne, Jacques. *Toros*. Paris: Fitway Publishing, 2004.
- Malcolm, Noel. *Rebels, Believers, Survivors: Studies in the History of the Albanians*. Oxford: Oxford University Press, 2020.

- Olgun, Said. "Bir Arnavut Milliyetçisi: Şahin Kolonya (1867-1917)". *OMAD* 5/12 (2018). 187-205.
- Öztunç, Hüseyin Baha. 'Osmanlı Devleti'nde Kartpostal Kullanımı ve Yasaklı Kartpostallar'. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 67 (2020). 541-561.
- Pearson, Owen. *Albania in the Twentieth Century: A History*. London: I.B. Tauris, 2006.
- Reinkowski, Maurus. *Düzenin Şeyleri, Tanzimat'ın Kelimeleri: 19. Yüzyıl Osmanlı Reform Politikasının Karşılaştırmalı Bir Analizi*. çev. Çiğdem Canan Dikmen. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.
- Rothbaum, Noah. *The Oxford Companion to Spirits and Cocktails*. Oxford: Oxford University Press, 2022.
- Santana, Alberto Ramos. "¿Inmigrantes de calidad? Los extranjeros en el desarrollo del negocio vitivinícola jerezano (1750-1850)". *Minorías y migraciones en la historia*. ed. Angel Vaca Lorenzo. 235-254. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 2004.
- Skendi, Stavro. *The Albanian National Awakening 1878-1912*. Princeton: Princeton University Press, 1967.
- Swire, J. *The Rise of a Kingdom: Albania*. New York: Arno Press & The New York Times, 1971.
- Vickers, Miranda. *The Albanians: A Modern History*. London: I. B. Tauris, 1999.

EKLER

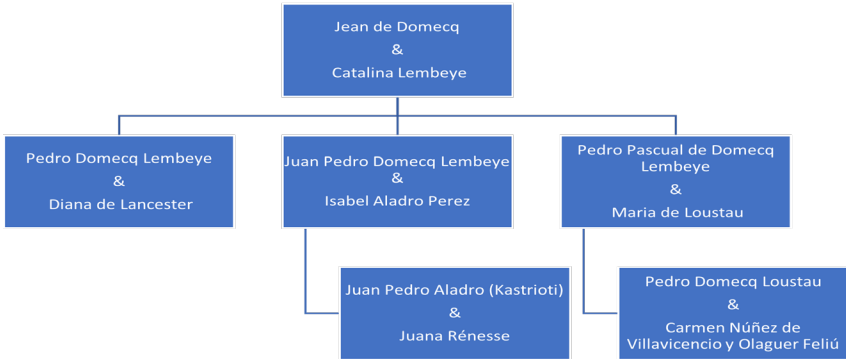
EK I: Aladro Kastrioti'nin İddiasına Göre Soyağacı

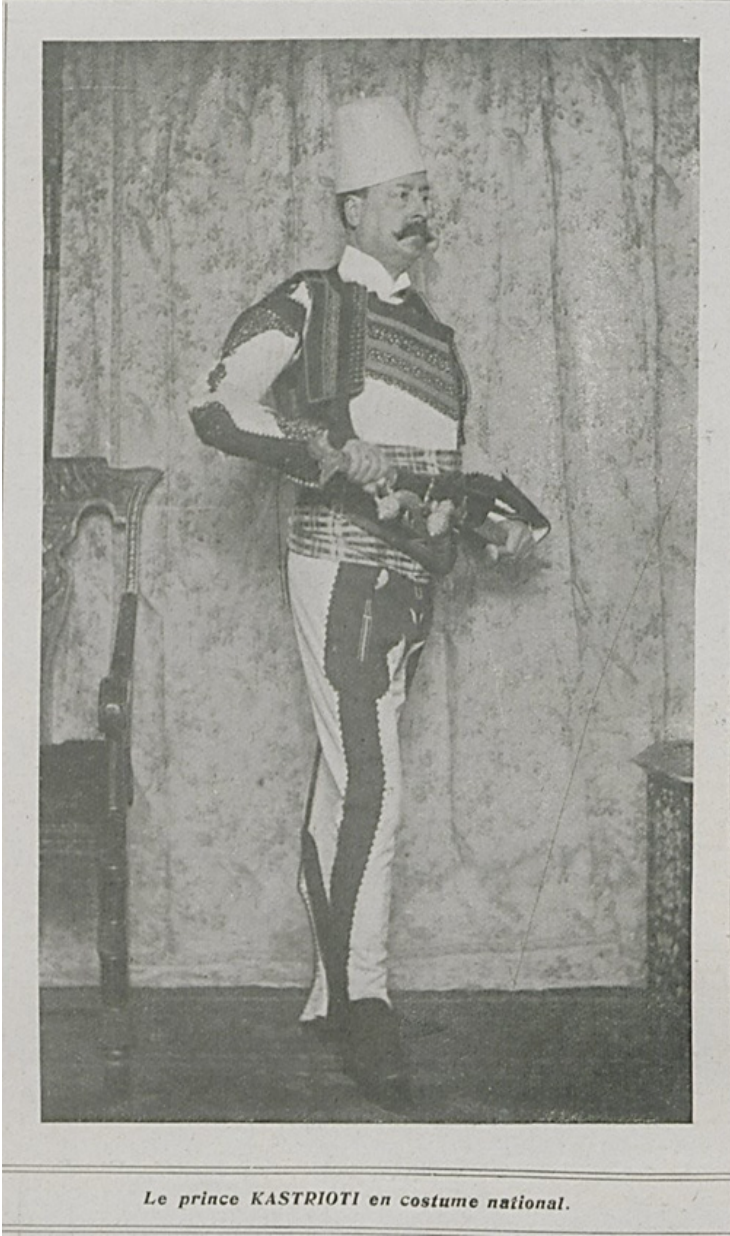
H. F. Helmolt, *The World's History: A Survey of Men's Record V*

(London: William Heinemann, 1907), 225.

EK II: Aladro Kastrioti'nin Aile Şeceresi

EK III: Aladro Kastrioti'nin Geleneksel Arnavut Kıyafetleriyle Çekilmiş Bir Fotoğrafi

Le Grand illustré, 27 Mayıs 1906, 8.

